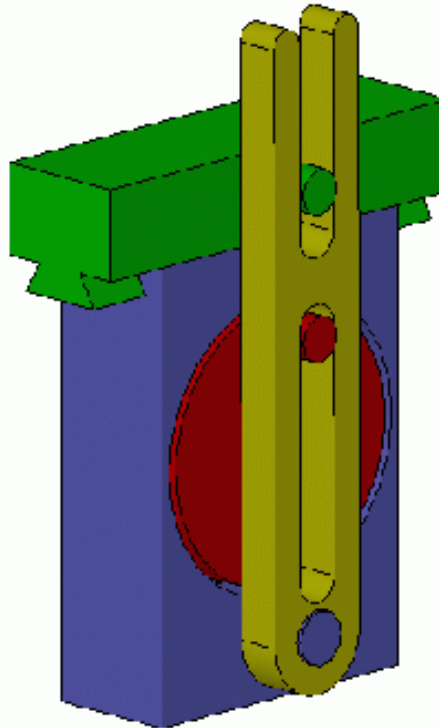

Gyártástechnológia alapjai

BAGGA11MNC

SZERSZÁMGÉPEK

3. Előadás

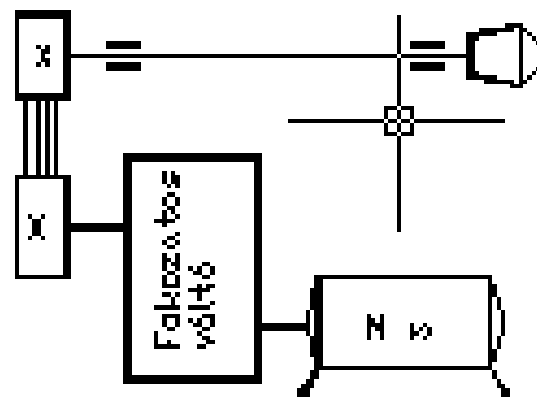
Forgómozgású főhajtóművek csoportosítása

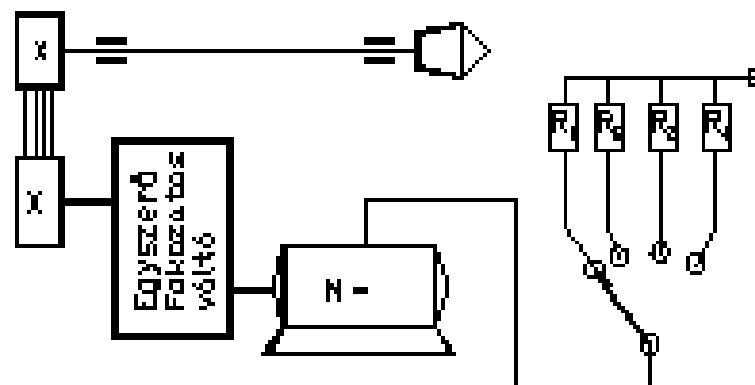
Főhajtás variációk

Fokozatos típusok

Rövidrezárt forgórészű aszinkron motoros

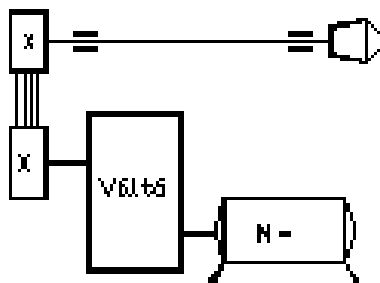
Egyenáramú motorral diszkrét feszültség osztóval

Főhajtás variációk

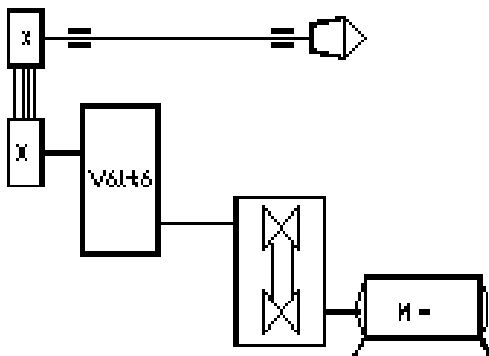
Fokozatnélküli típusok

Egyenáramú motorral

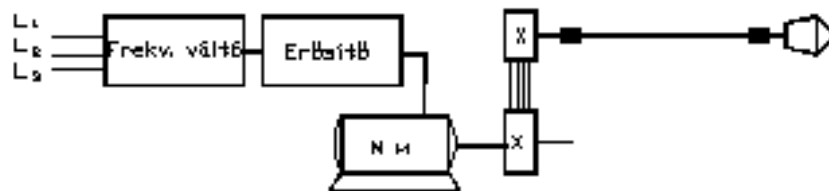

Aszinkron motorral,

Kúpostárcsás hajtóművel

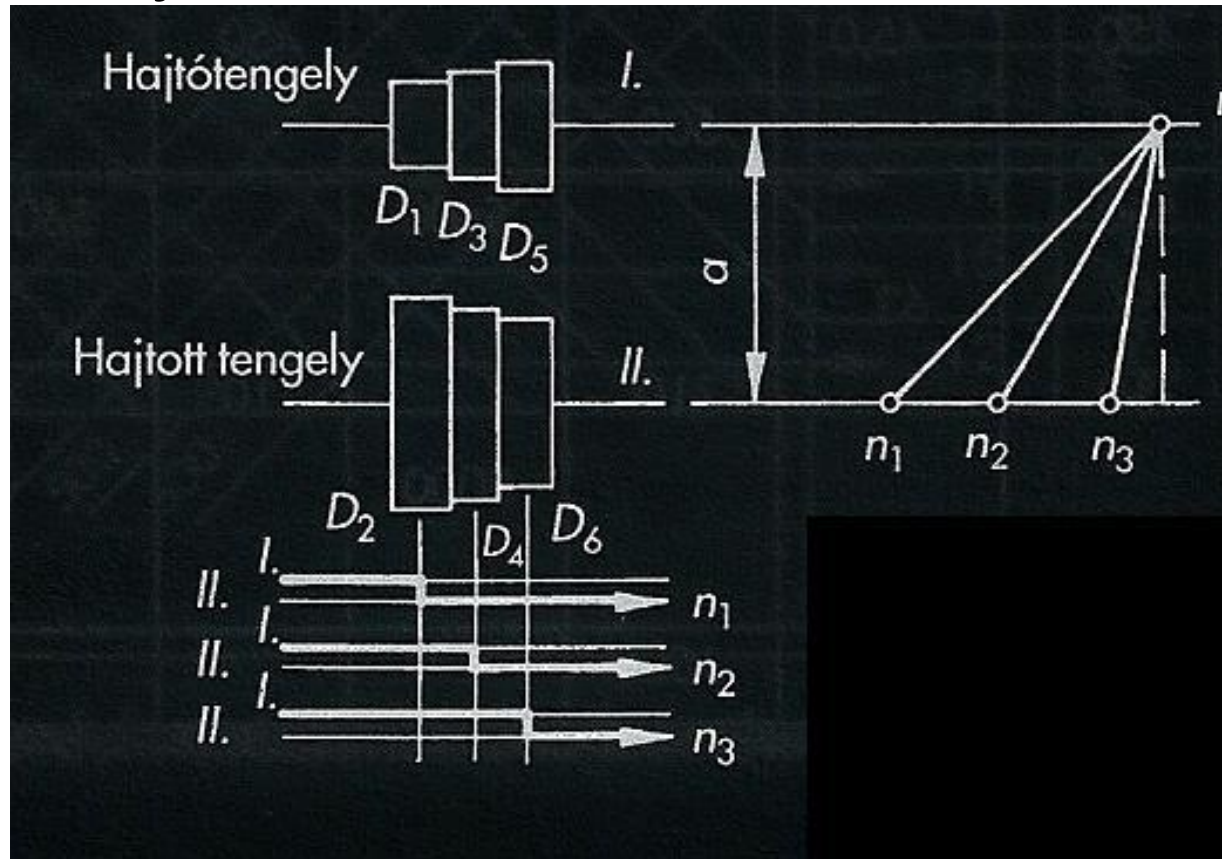

Frekvenciaváltós hajtás

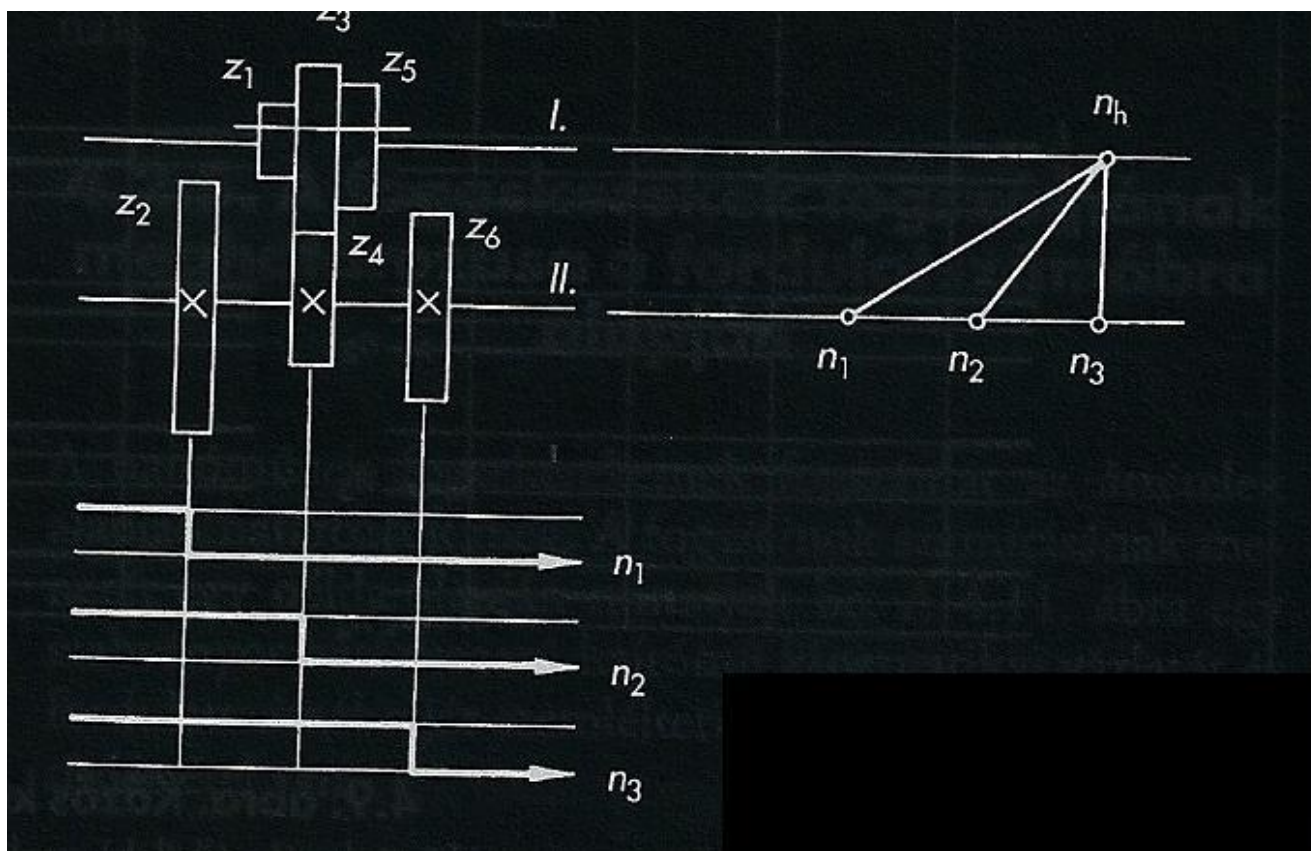
Főhajtómű alaptípusok

- Lépcsős szíjtárcsa

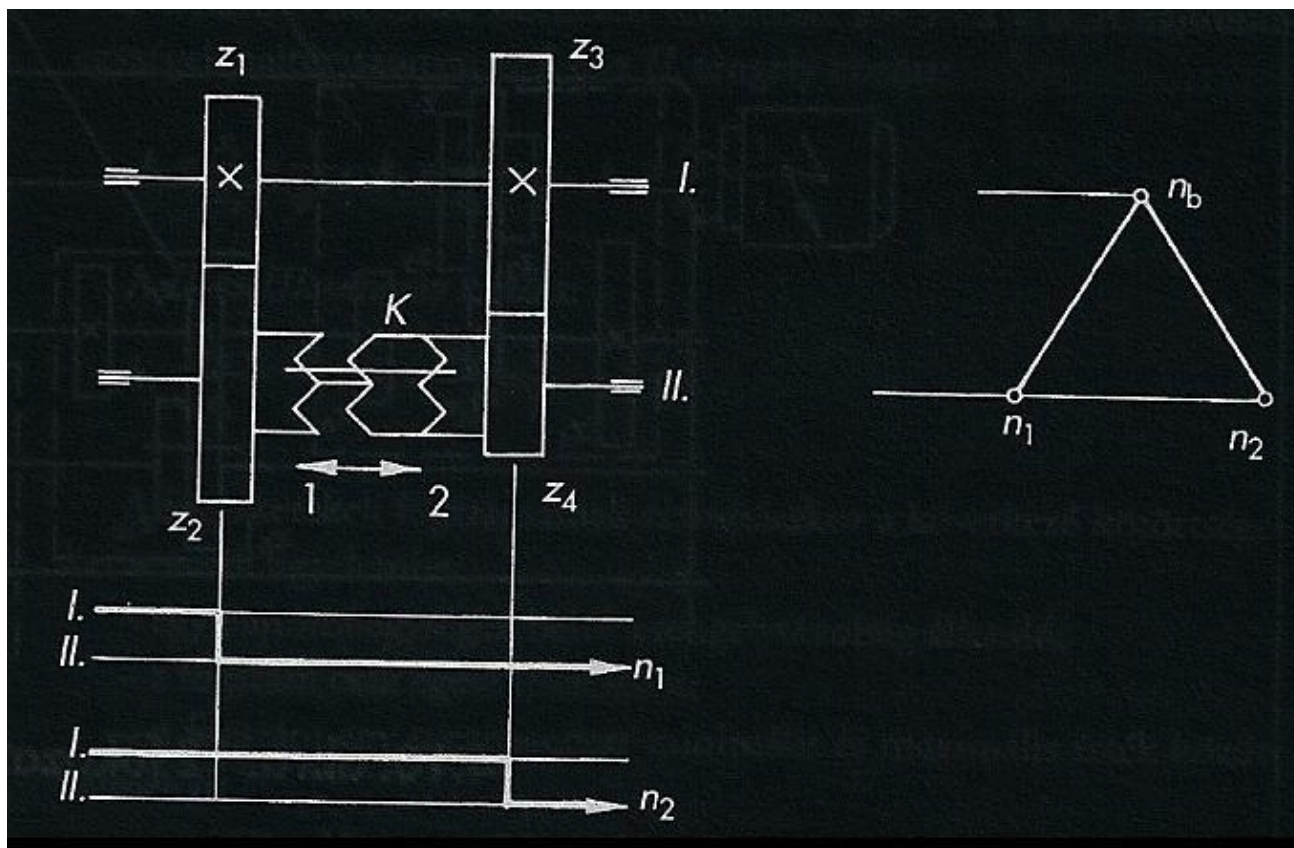
Főhajtómű alaptípusok

- Csúszótömbös hajtómű

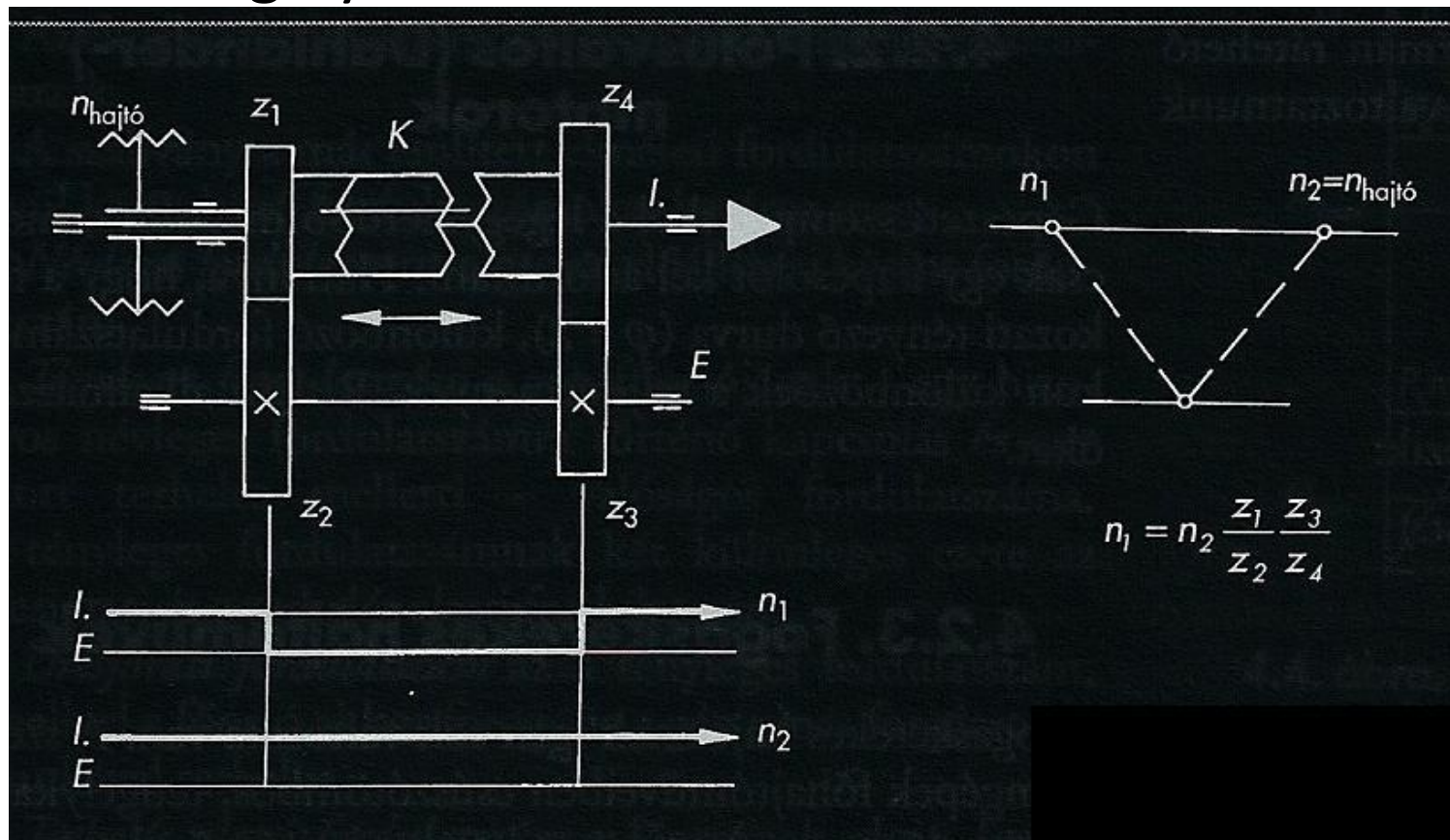
Főhajtómű alaptípusok

- Tengelykapcsolós

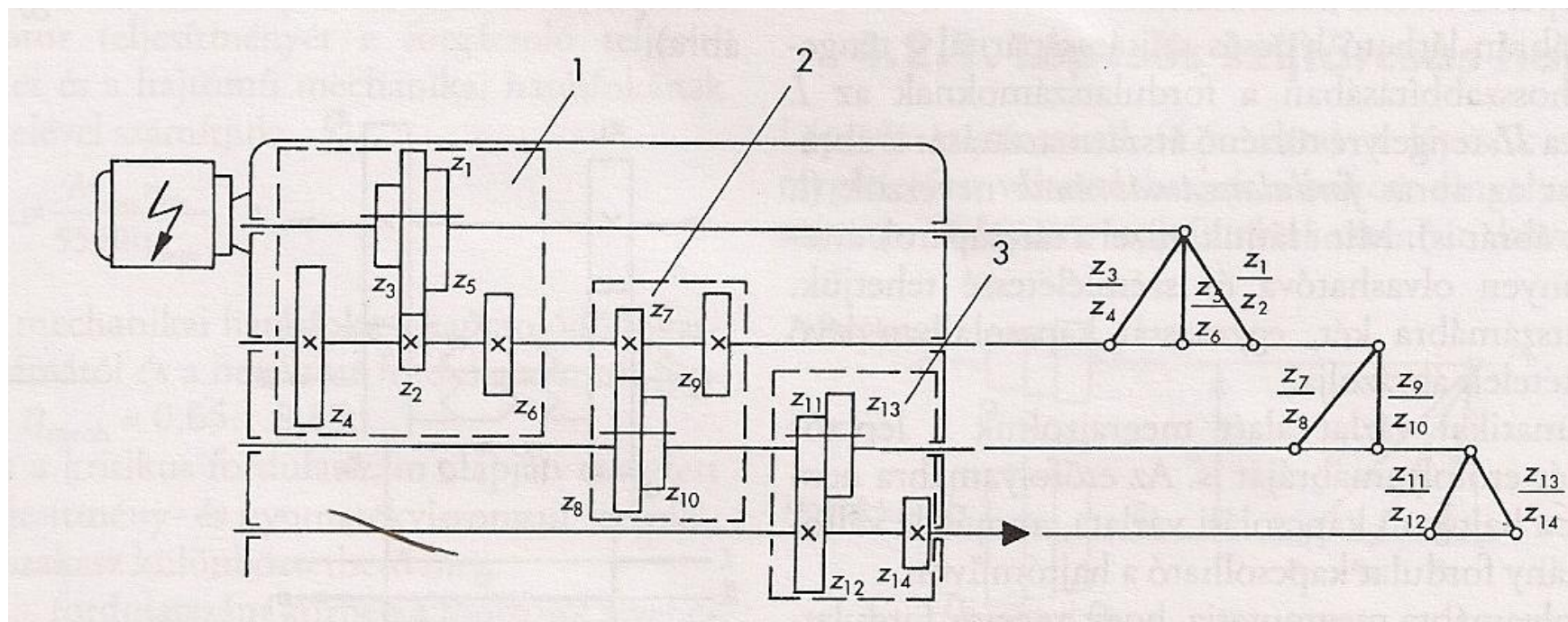

Főhajtómű alaptípusok

- Előtéttengelyes

Összetett hajtómű

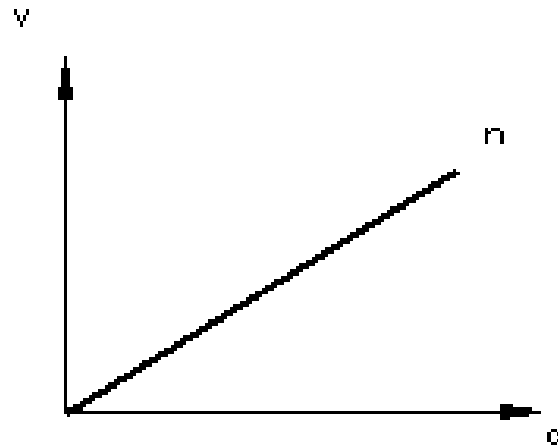
Fordulatszám sorok

$$v = \frac{d \cdot \pi \cdot n}{1000} \quad \Rightarrow \quad n = \frac{1000 \cdot v}{d \cdot \pi}$$

$$n_{\min} = \frac{1000 \cdot v}{d_{\max} \cdot \pi}$$

$$n_{\max} = \frac{1000 \cdot v}{d_{\min} \cdot \pi}$$

$$Sz = \frac{n_{\max}}{n_{\min}}$$

Számtani

$$n_1 = 200 \text{ ford/min}$$

$$d = 150 \text{ ford/min}$$

$$k = 5$$

$$v_{\text{gazd}} = 62,8 \text{ m/min}$$

$$n_i = n_1 + (-1)^i d$$

$$n_1 = 200 \text{ ford/min}$$

$$n_2 = 350 \text{ ford/min}$$

$$n_3 = 500 \text{ ford/min}$$

$$n_4 = 650 \text{ ford/min}$$

$$n_5 = 800 \text{ ford/min}$$

$$d_1 = 100 \text{ mm}$$

$$d_2 = 57,14 \text{ mm}$$

$$d_3 = 40 \text{ mm}$$

$$d_4 = 30,76 \text{ mm}$$

$$d_5 = 25 \text{ mm}$$

Fordulatszám sorok

$$d_1 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_1 \cdot \pi}$$

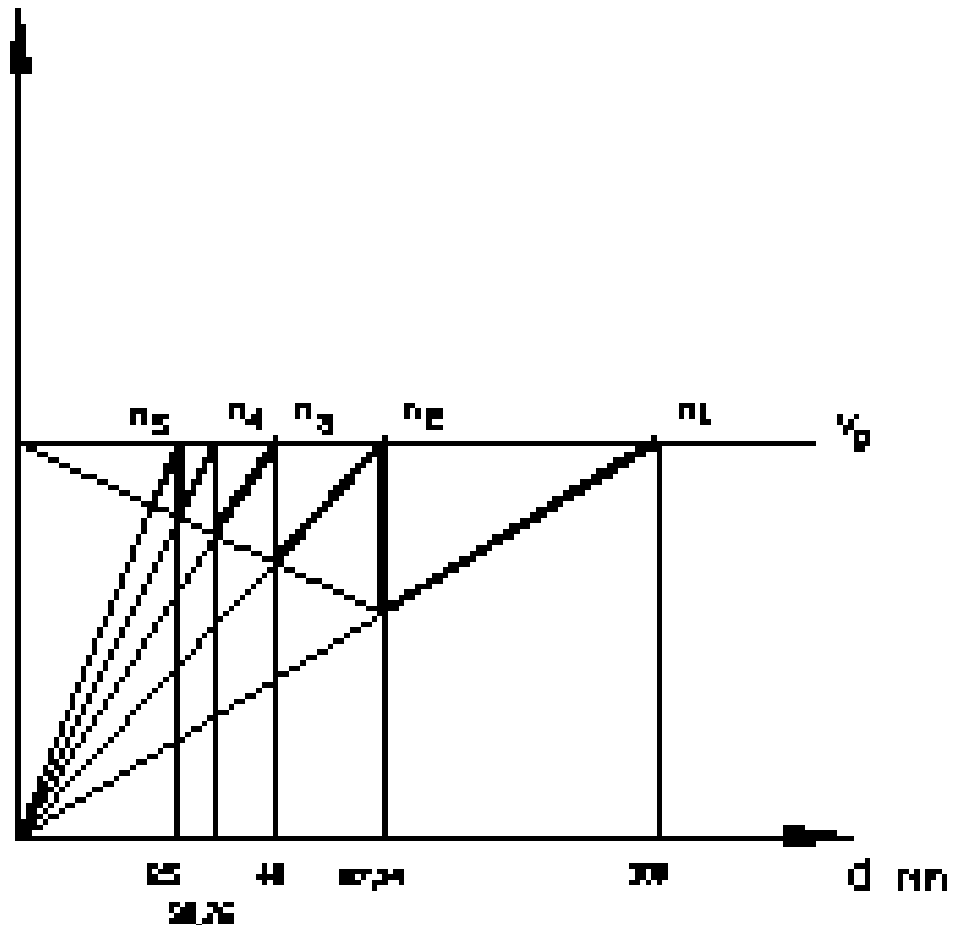
$$d_2 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_2 \cdot \pi}$$

$$d_3 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_3 \cdot \pi}$$

$$d_4 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_4 \cdot \pi}$$

$$d_5 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_5 \cdot \pi}$$

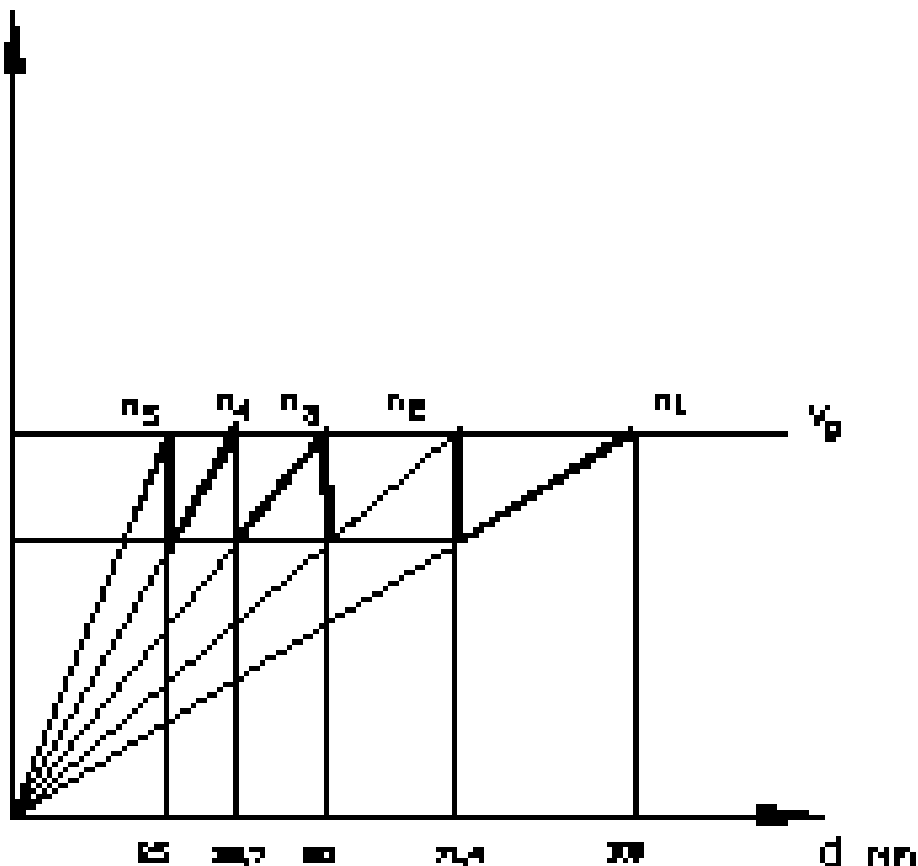
$v \text{ m/min}$

Fordulatszám sorok

Mértani

v m/min

$$n_1 = 200 \text{ ford/min}$$

$$\phi = 1,41$$

$$k = 5$$

$$v_{\text{gazd}} = 62,8 \text{ m/min}$$

$$n_i = n_1 \cdot \phi^{i-1}$$

$$d_1 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_1 \cdot \pi}$$

$$d_2 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_2 \cdot \pi}$$

$$d_5 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_5 \cdot \pi}$$

$$d_4 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_4 \cdot \pi}$$

$$n_1 = 200 \text{ ford/min}$$

$$n_2 = 280 \text{ ford/min}$$

$$n_3 = 400 \text{ ford/min}$$

$$n_4 = 560 \text{ ford/min}$$

$$n_5 = 800 \text{ ford/min}$$

$$d_1 = 100 \text{ mm}$$

$$d_2 = 71,4 \text{ mm}$$

$$d_3 = 50 \text{ mm}$$

$$d_4 = 35,7 \text{ mm}$$

$$d_5 = 25 \text{ mm}$$

$$d_3 = \frac{1000 \cdot v_g}{n_3 \cdot \pi}$$

Megjegyzés

Szabványosított φ fokozati tényező az R20 –as Renard számsor alapján:

$$\varphi_1 = \sqrt[20]{10} = 1,12$$

$$\varphi_4 = \sqrt[5]{10} = 1,6$$

$$\varphi_2 = \sqrt[10]{10} = 1,25$$

$$\varphi_3 = \sqrt[\frac{20}{6}]{10} = 2$$

$$\varphi_3 = \sqrt[\frac{20}{3}]{10} = 1,41$$

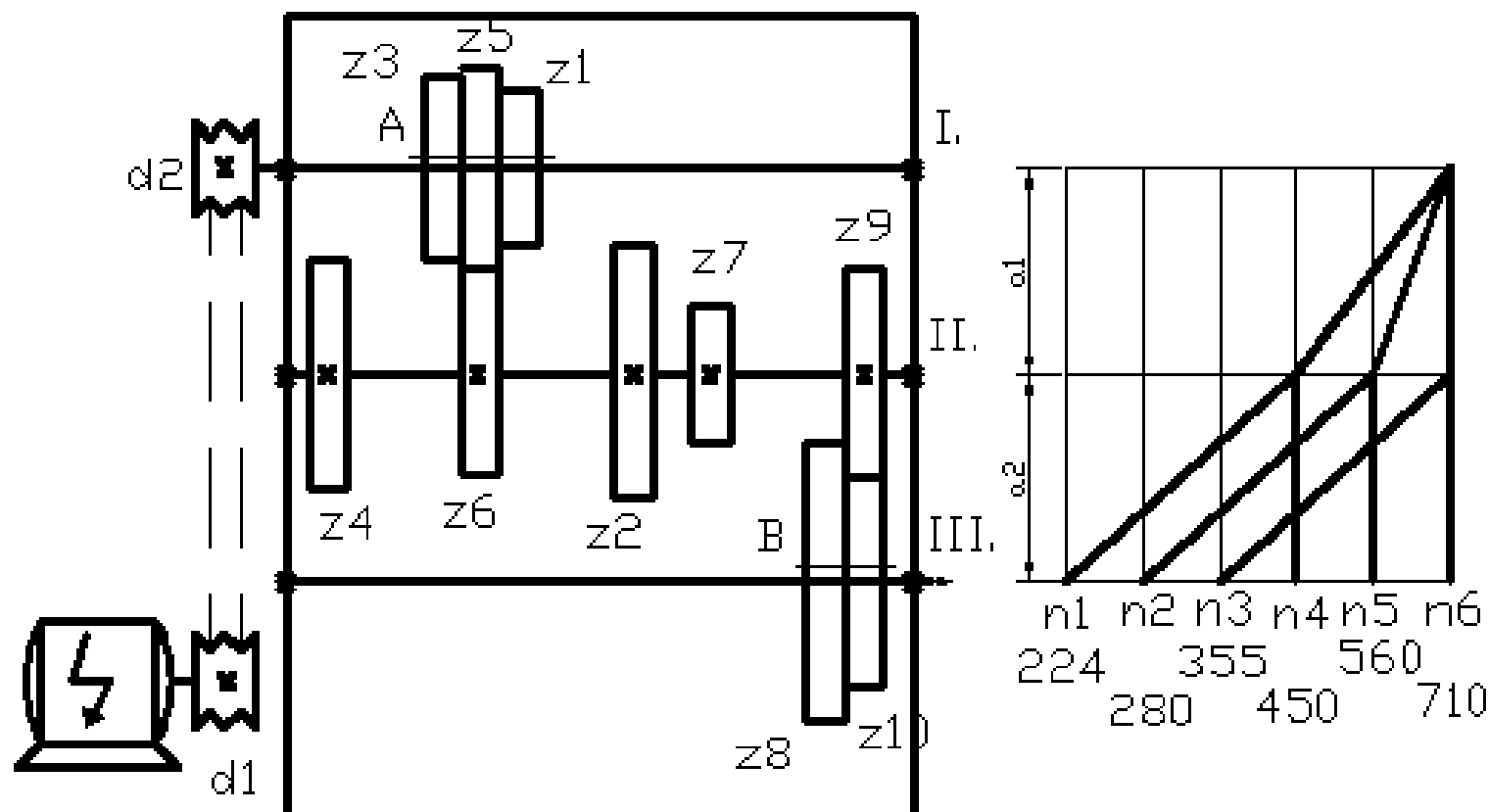
Összetett hajtómű fogszámainak meghatározása a fordulatszám ábra alapján

Meghatározandó az alábbi hajtómű fogaskerekeinek fogszáma.

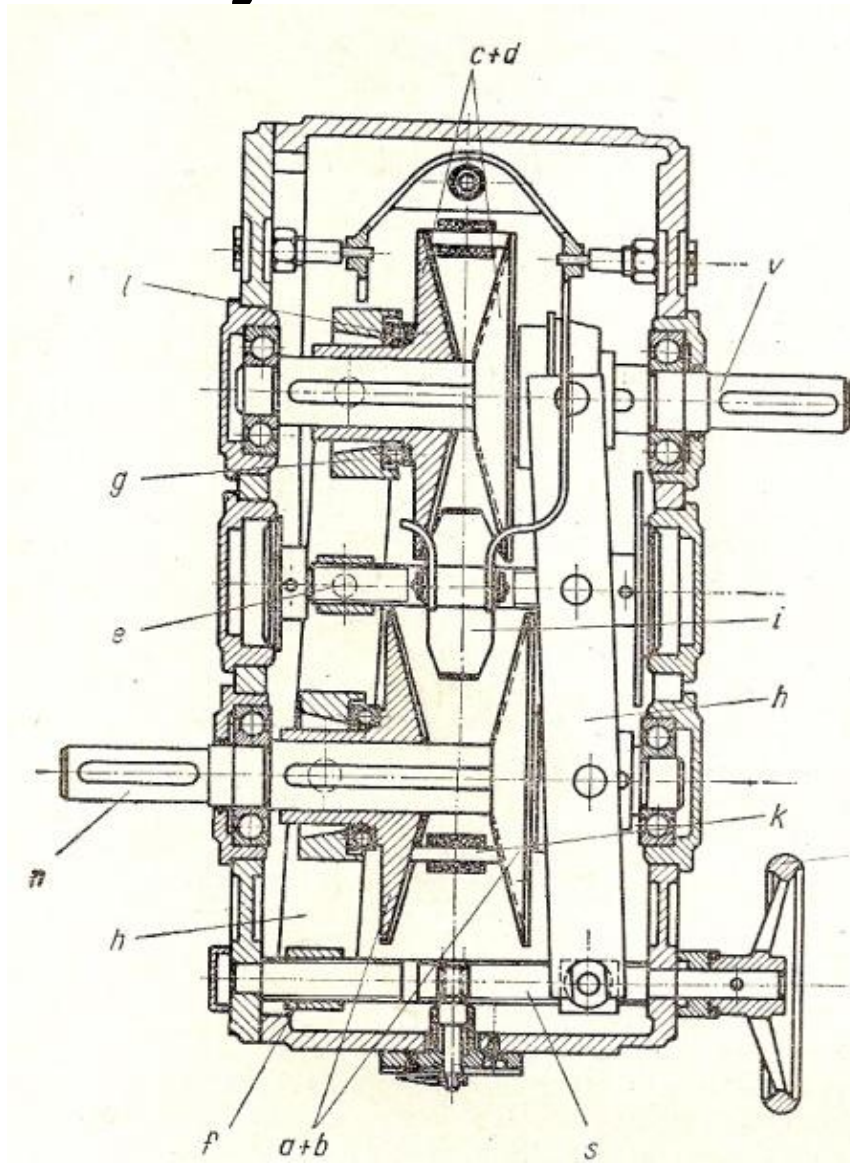
A kiinduló adatok a következők:

- fokozati tényező: $\phi=1.25$
- a motor fordulatszáma: $n=710$ ford/min
- a hajtómű szerkezeti felépítése: $Z=3 \times 2 = 6$

Összetett hajtómű fogszámainak meghatározása a fordulatszám ábra alapján

Forgó mozgású fokozatnélküli hajtóművek

Fokozatmentesen Állítható Hajtóművek

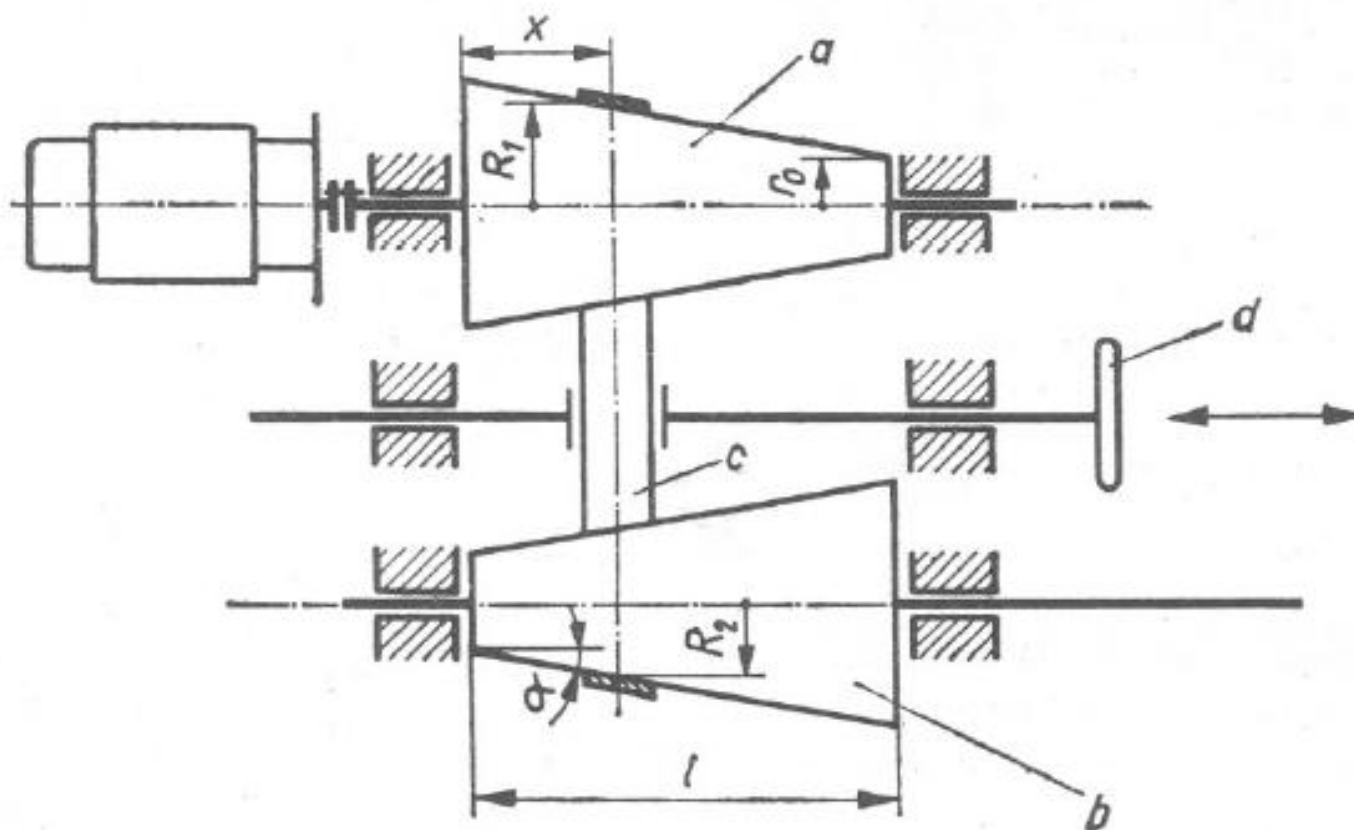
- Mechanikus
- Elektronikus
- Hidraulikus

Főként fokozatos hajtóművekkel egybeszerelve

a fokozatok kiterjesztésére

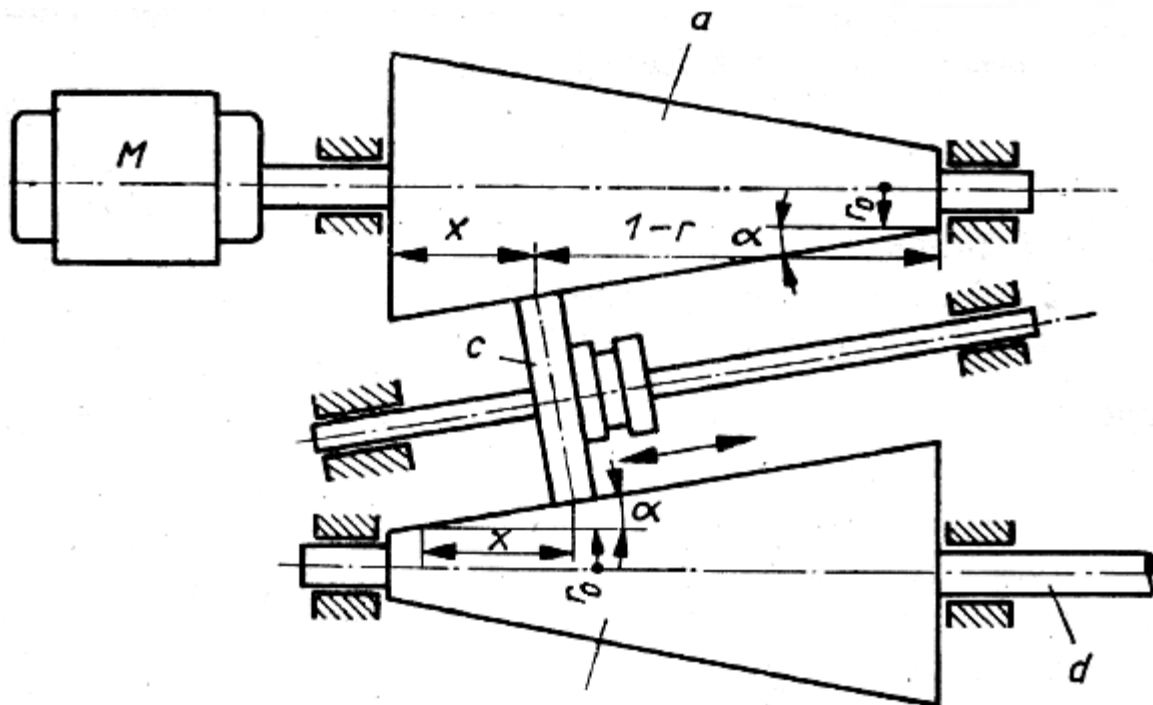
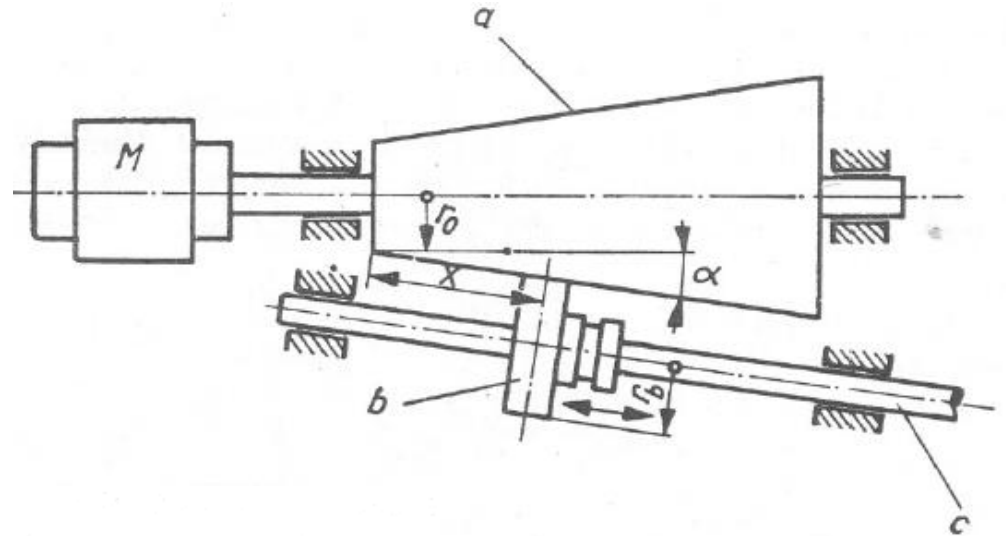
a fokozatok közötti lépcsők áthidalására használjuk

Mechanikus fokozatmentes Hajtóművek

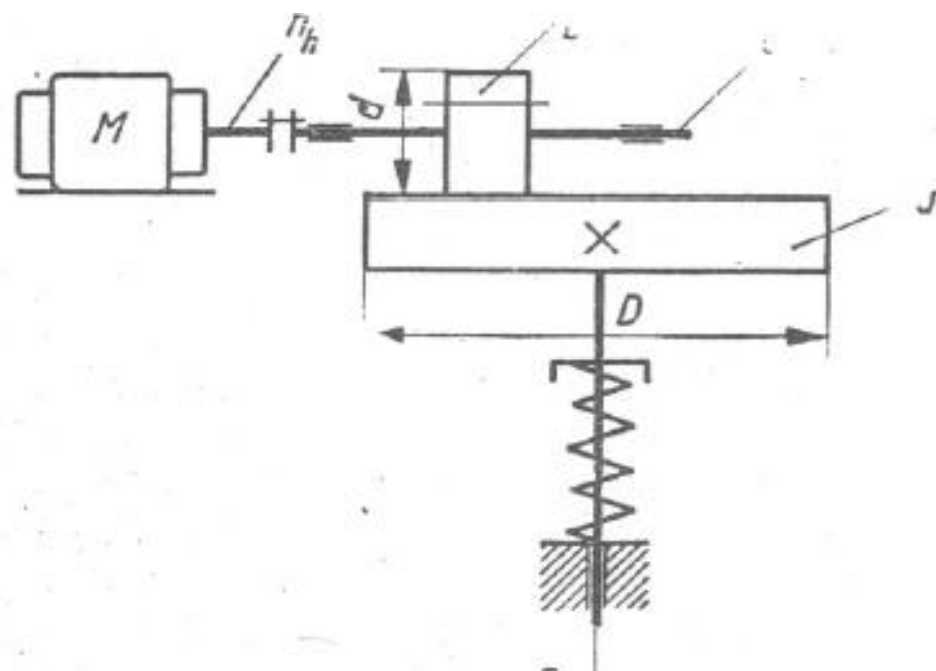
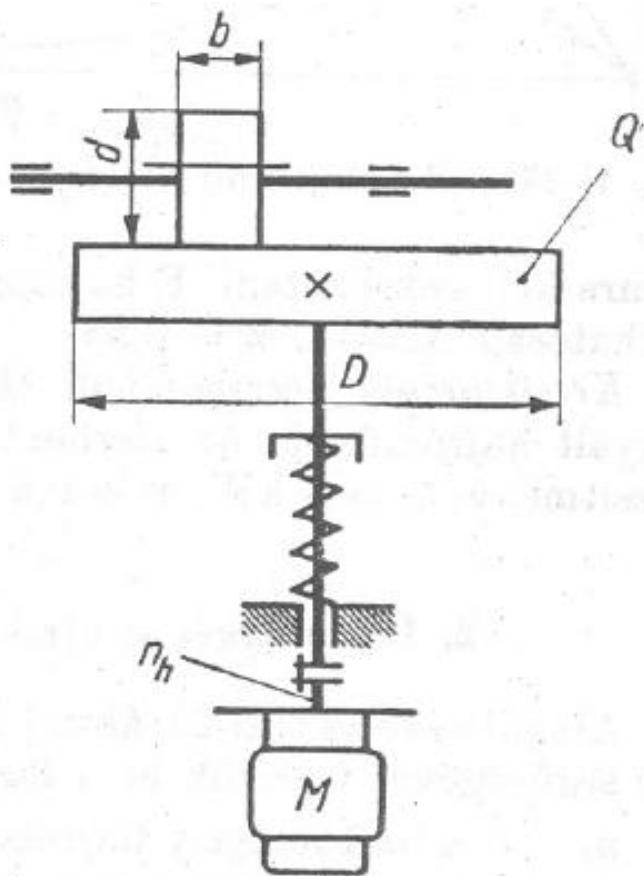

Laposszijas hajtómű

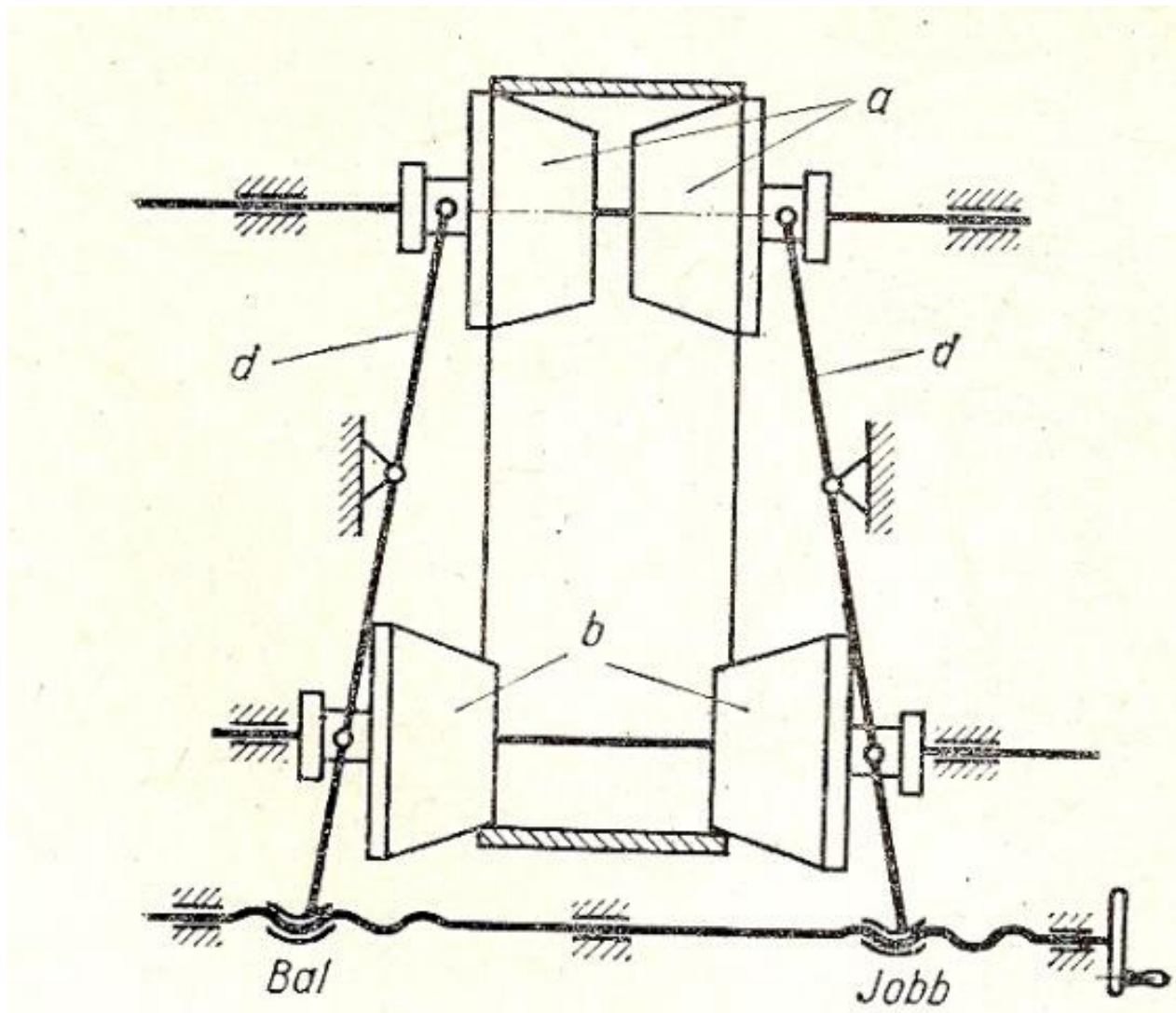
Görgős fokozatnélküli hajtómű

Síktárcsás hajtómű

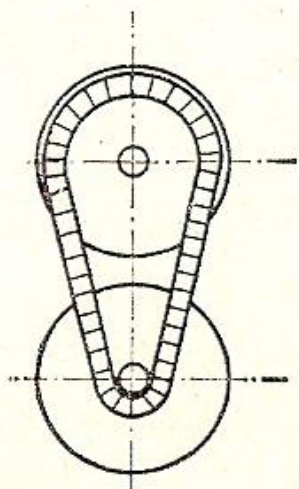
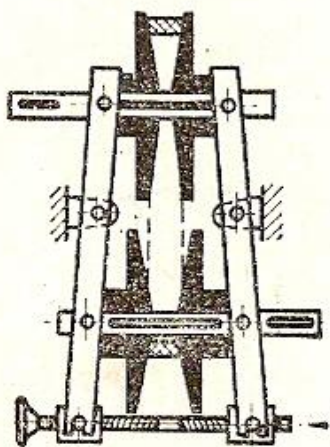
Ikerkúptárcsás fokozatmentes hajtóművek

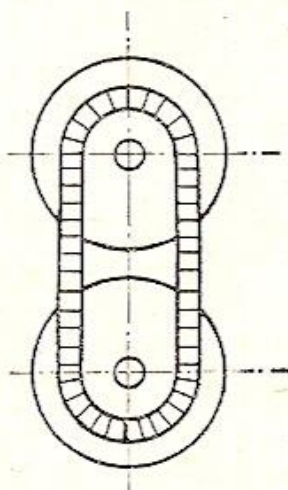
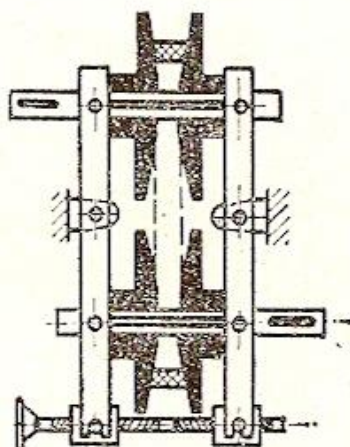
Forgó mozgású fokozat nélküli hajtóművek

Ikerkúptárcsás fokozatmentes hajtóművek

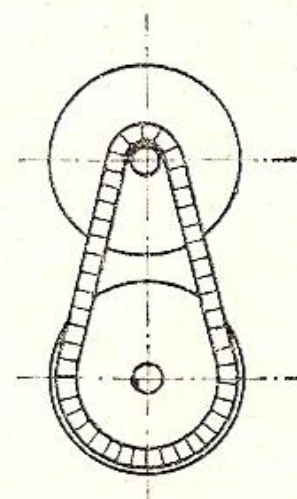
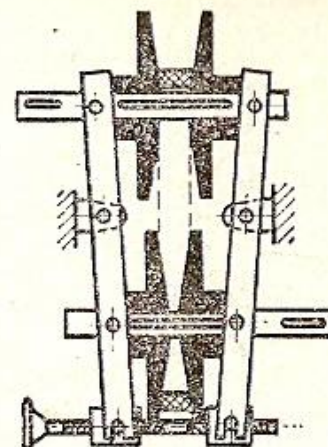
Gyorsítás

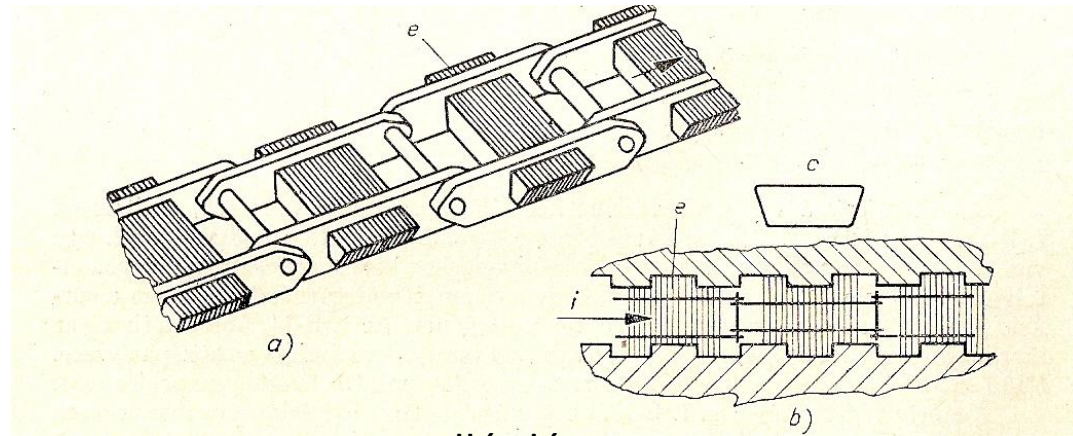
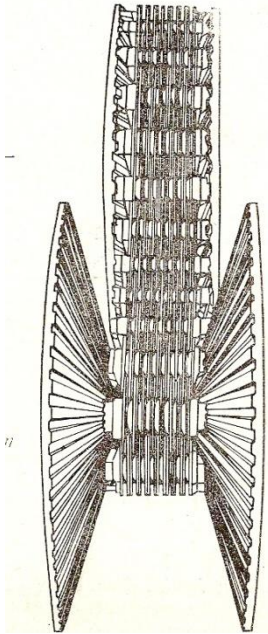
1:1

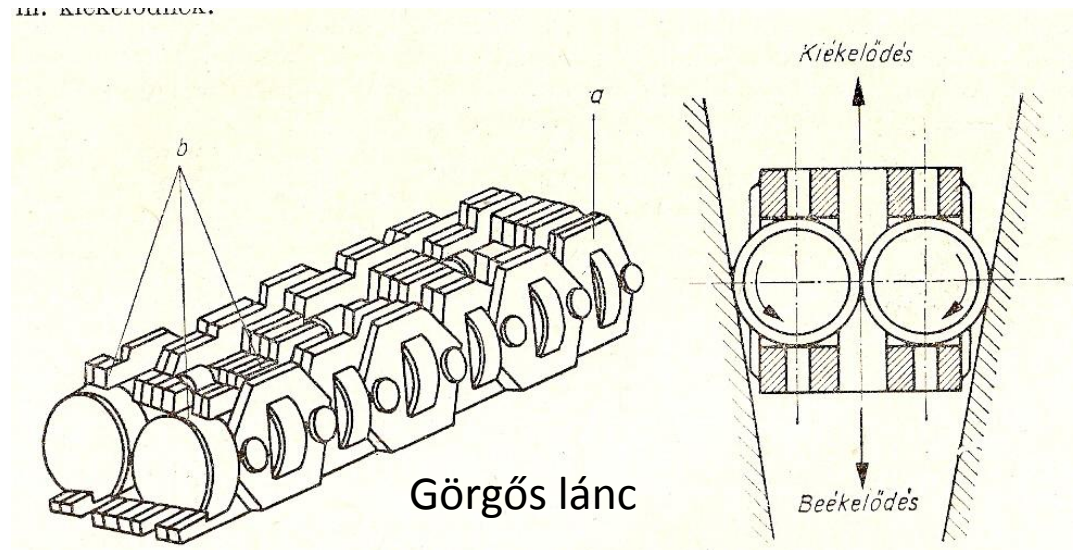
Lassítás

PIV hajtómű

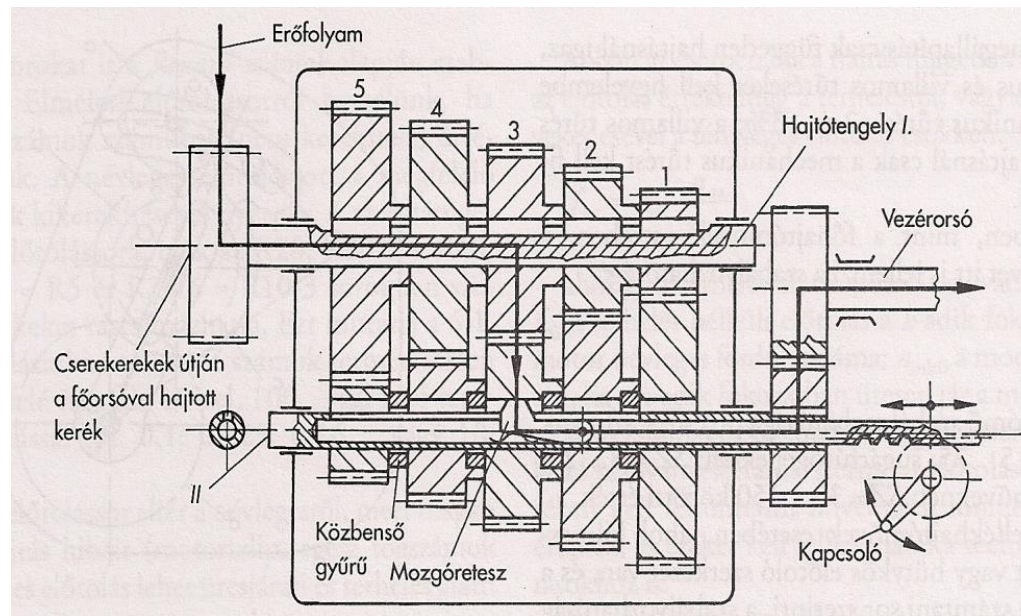

Lamellás lánc

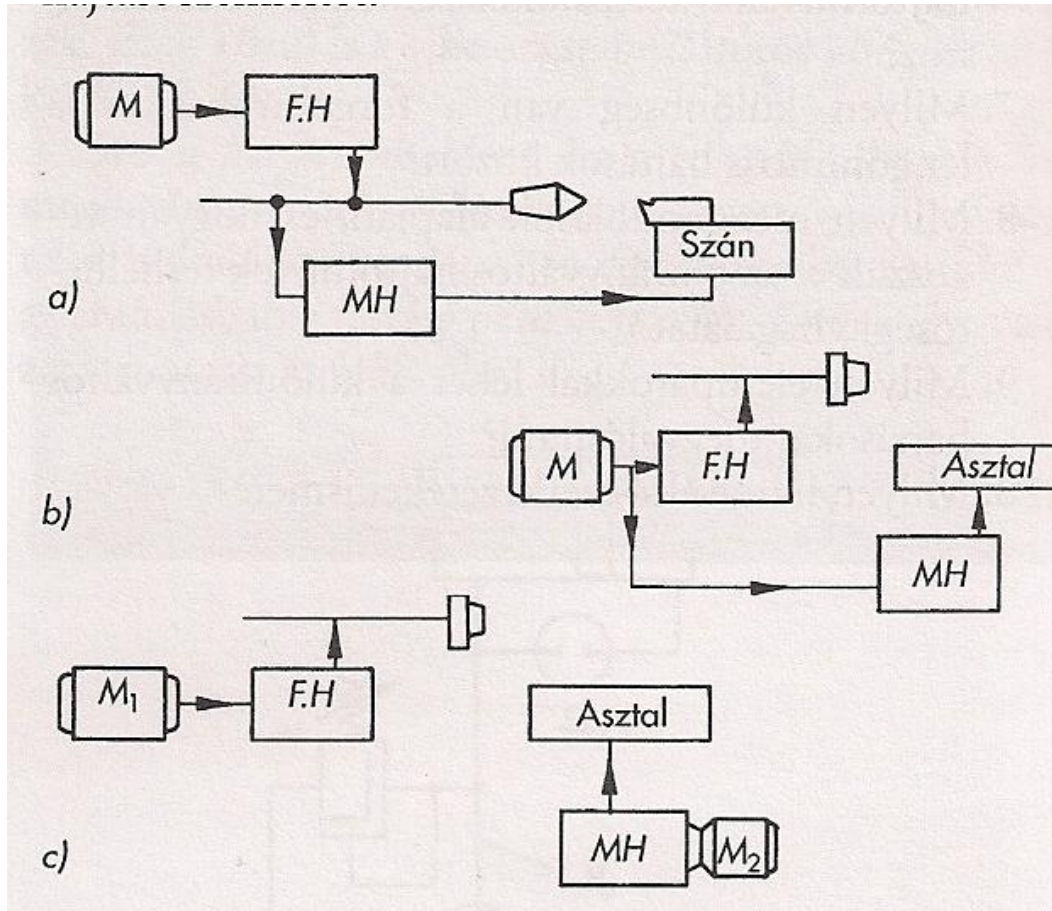

Görgős lánc

Mellékajtóművek

Fő- és mellékajtóművek kapcsolata

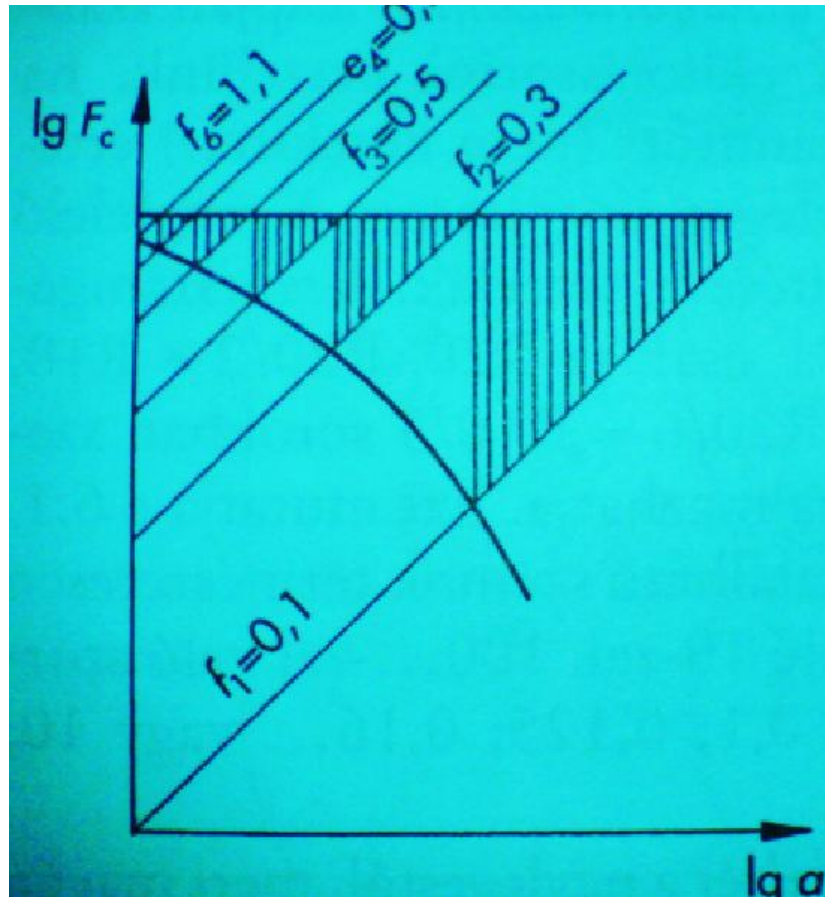

a, Függő típusú
mellékajtómű

b, Független típusú
mellékajtómű egy motorral

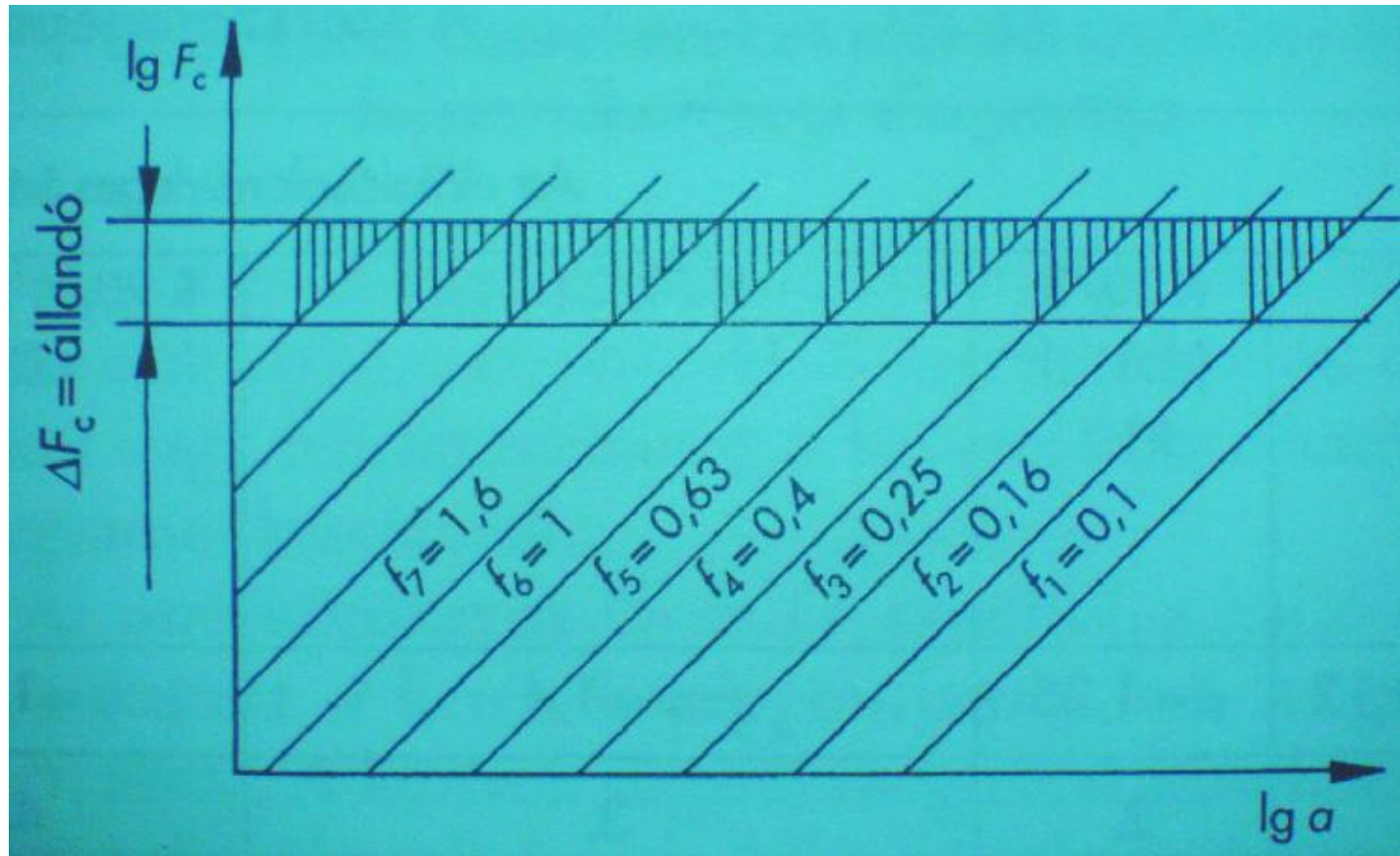
c, Független típusú
mellékajtómű több
motorral

Előtolás-sorok elvi felépítése

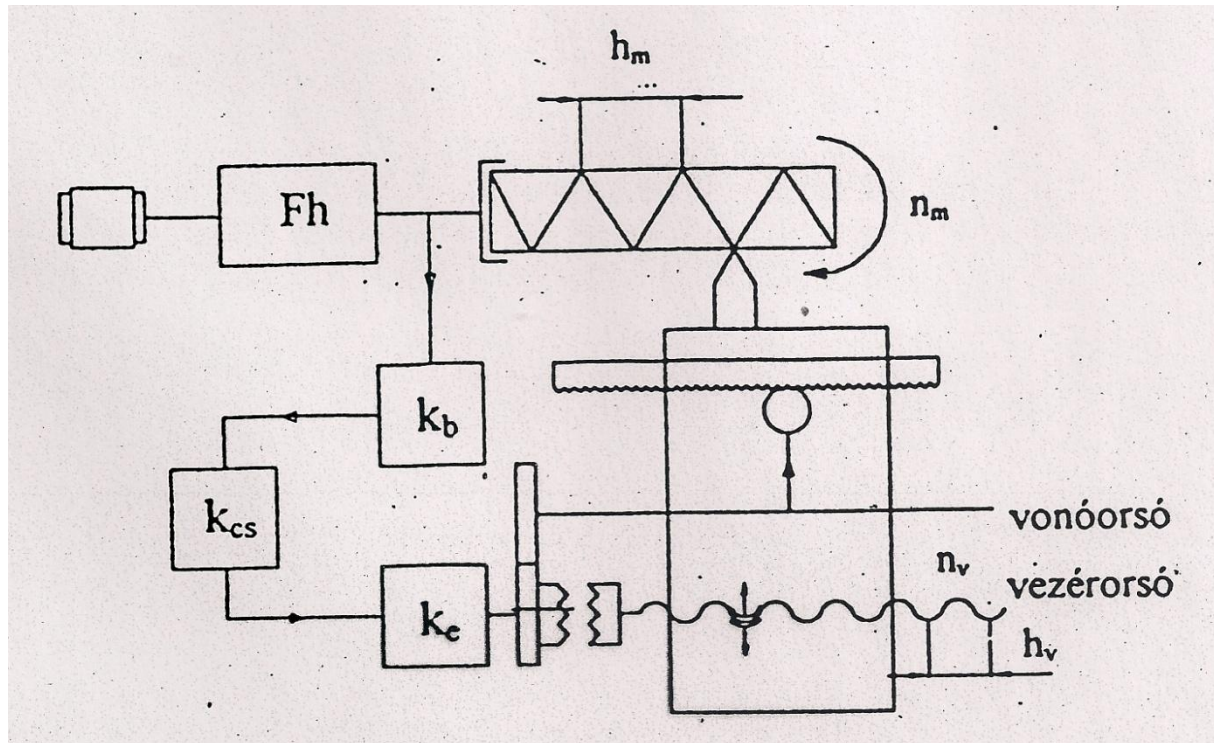
Ha az előtolások **számtani sort** alkotnak (pl. 0,1; 0,2; 0,3; 0,4; stb.) akkor az összefüggést ábrázoló vonalak egymás fölött számtani sorban helyezkednek el, vagyis logaritmikus léptékben felfelé sűrűsödnek

Előtolás-sorok elvi felépítése

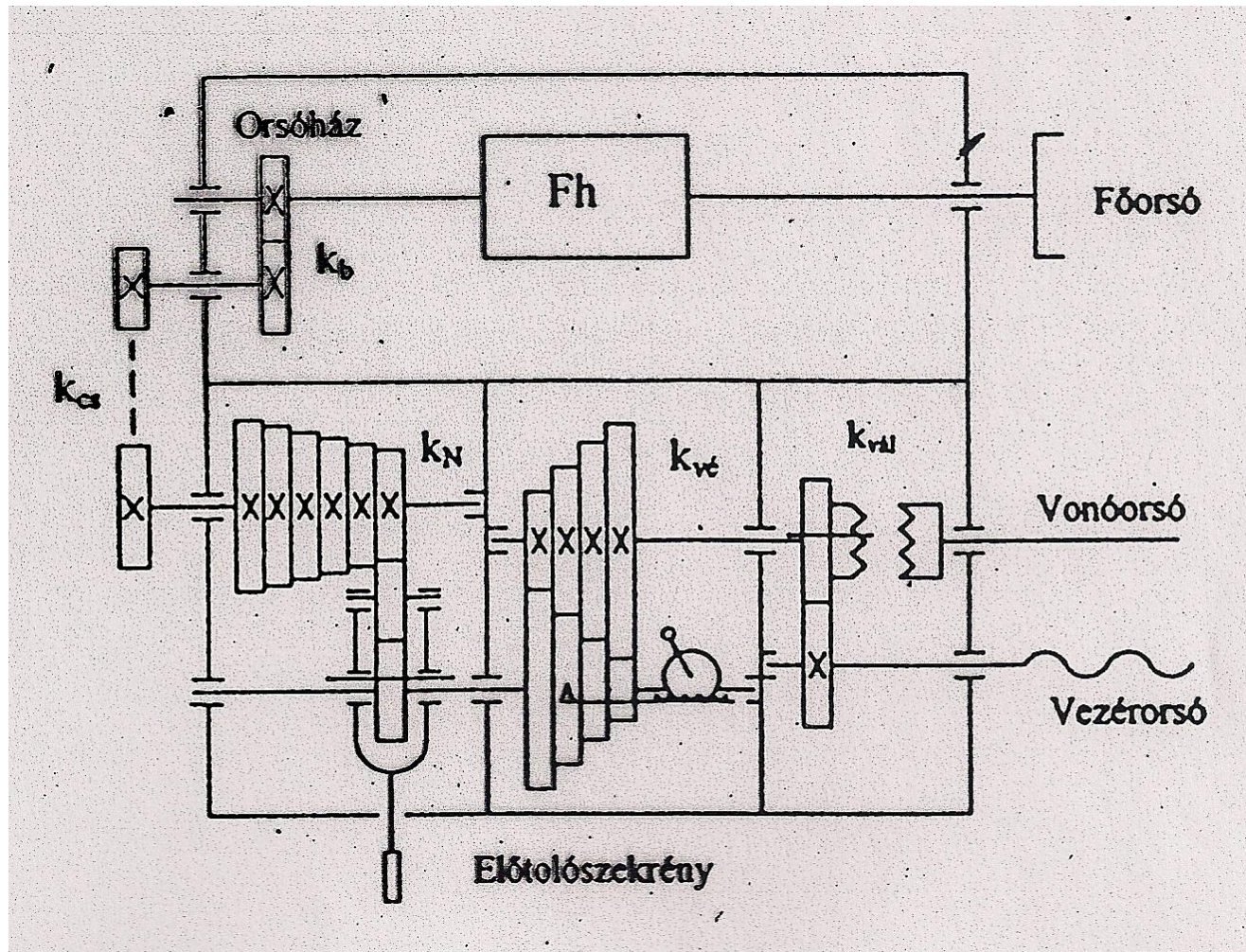
Ha az előtolások **mértani sort** alkotnak (pl. 0,1; 0,16; 0,25; 0,4; stb.) akkor a forgácsolóerőt a fogásmélység függvényében ábrázoló egyenesek egymás fölött mértani sorban helyezkednek el, vagyis logaritmus léptékben egyforma távolságokban találhatók

Eszterga mellékhajtóművének elvi felépítése

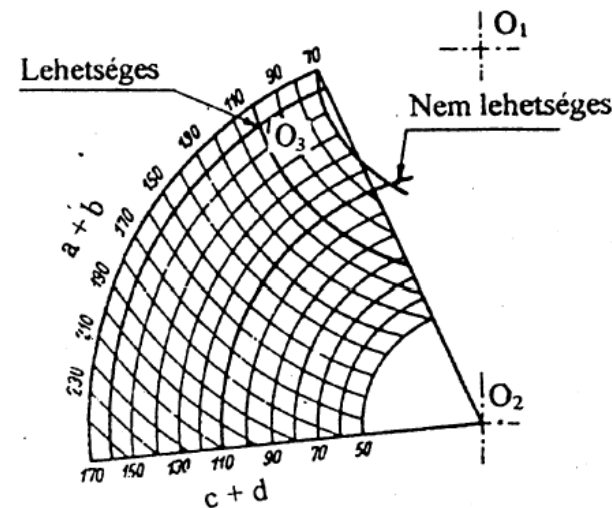
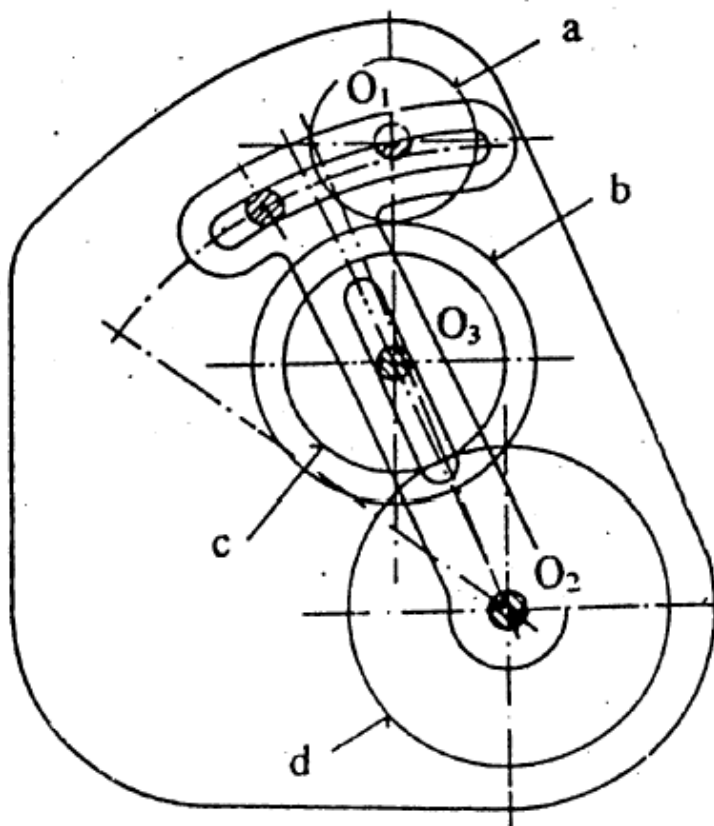
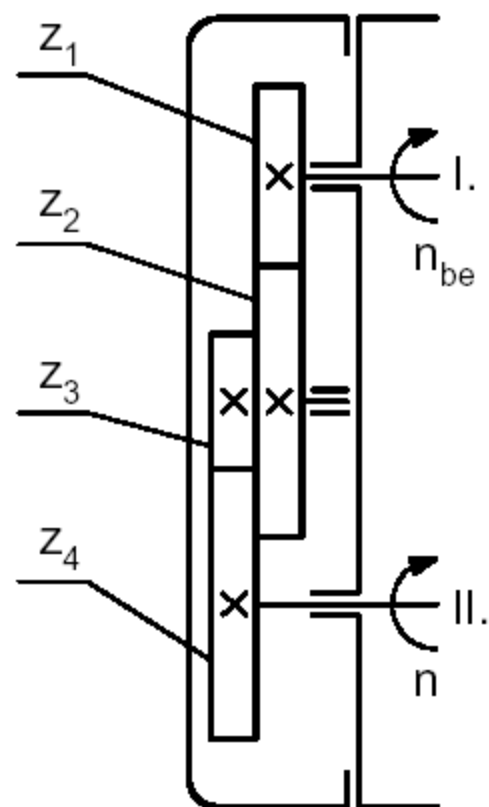
$$\frac{h_m}{h_v} = k_b \cdot k_{cs} \cdot k_e$$

Eszterga mellékajtóművének kinematikai vázlata

Cserekeres hajtóműegység

- Nagy pontosságú és tetszőleges áttételek beállításához
- Bonyolult az áttételváltás

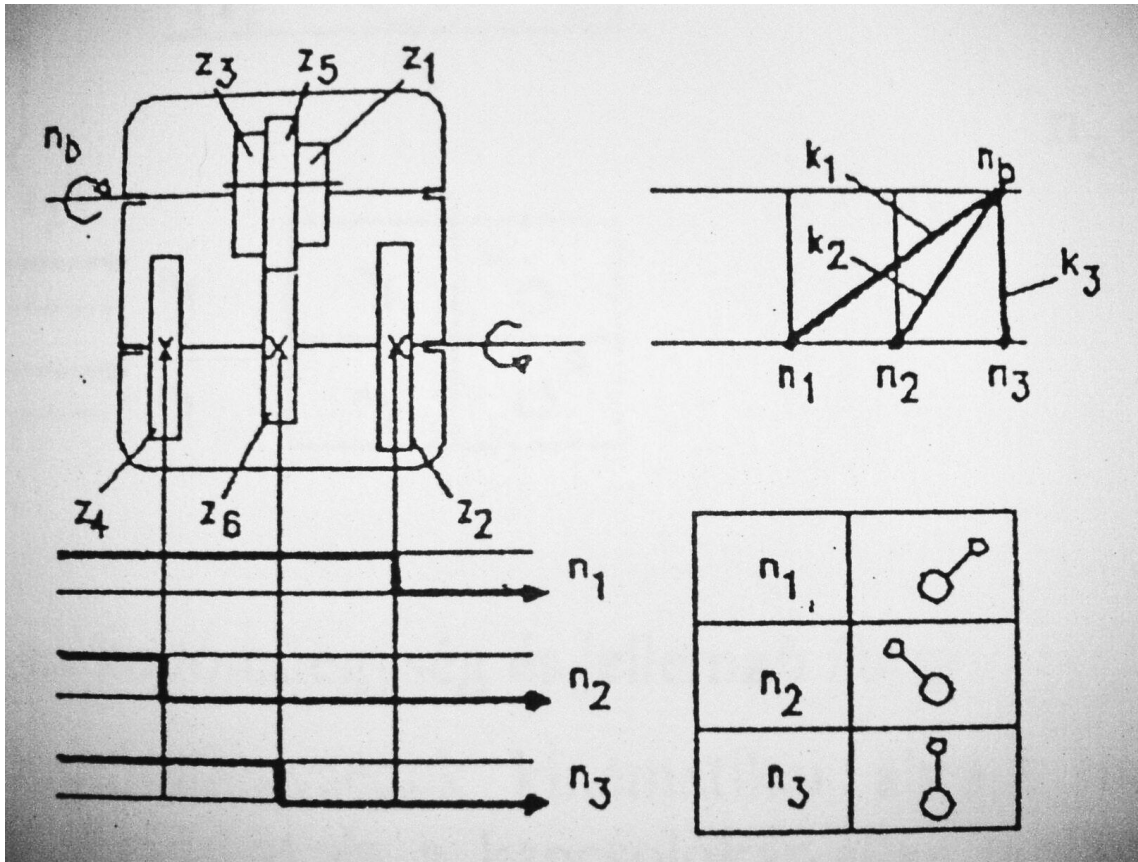
Előnyei:

- nagyon nagy eredő hajtóviszony valósítható meg

Hátrányai:

- Csak kis teljesítmény és nyomaték átvitel – súrlódó rögzítés miatt
- Időigényes beállítás és átállítás,
- Átszerelés szaktudást igényel,
- Sok cserekeret kell tárolni a nagy fordulatszám variációkhoz.

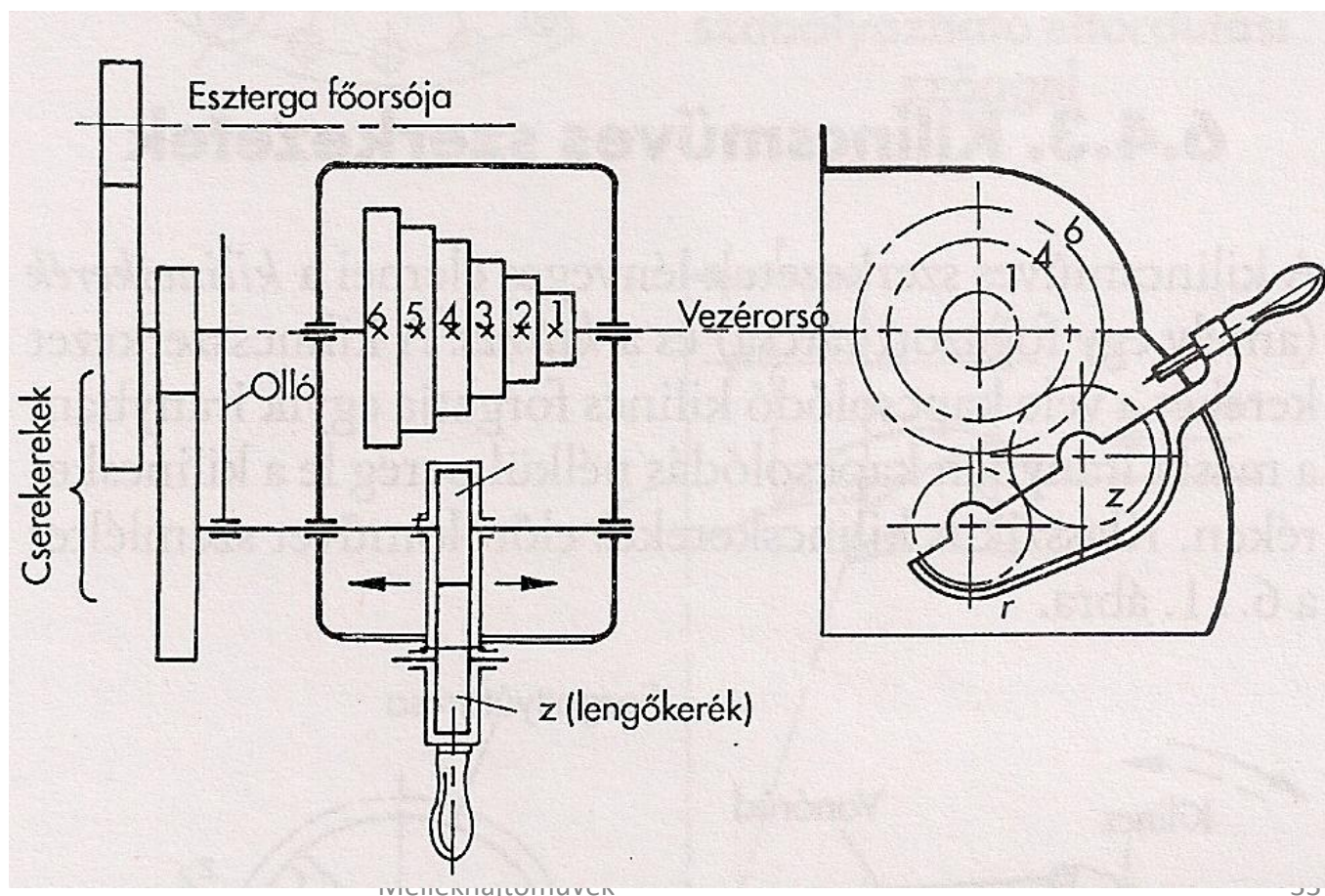
Csúszótömbös hajtómű egység

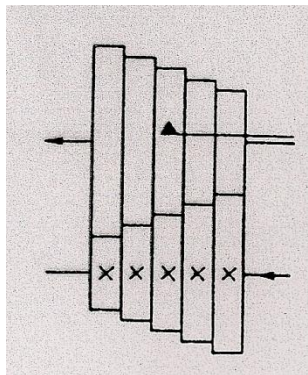
Szerkezetében,
kialakításában megegyezik
a főhajtóművekben
alkalmazott
csúszótömbös
hajtóműegységgel

Norton rendszerű hajtómű egység

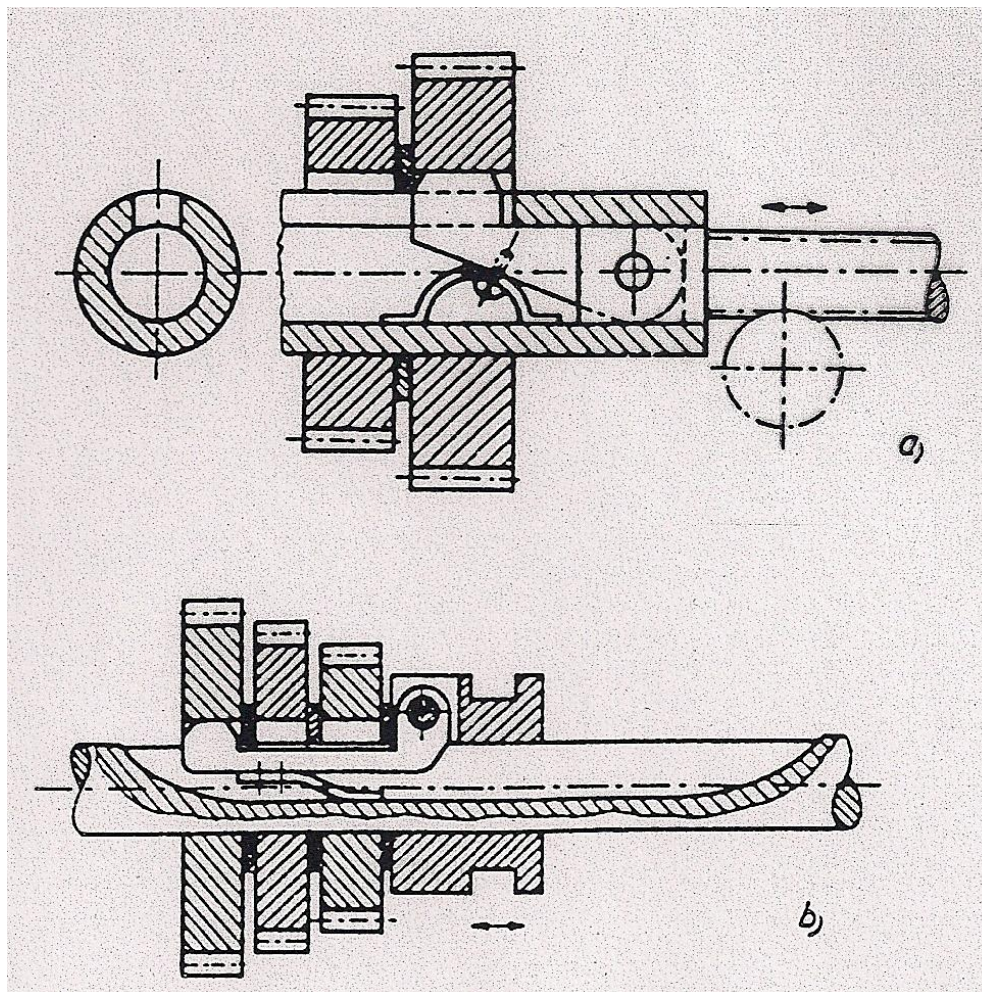
- viszonylag elavult, kevésbé merev, csak alacsony fordulatszámokon alkalmazható
- menetvágás előtolóműve

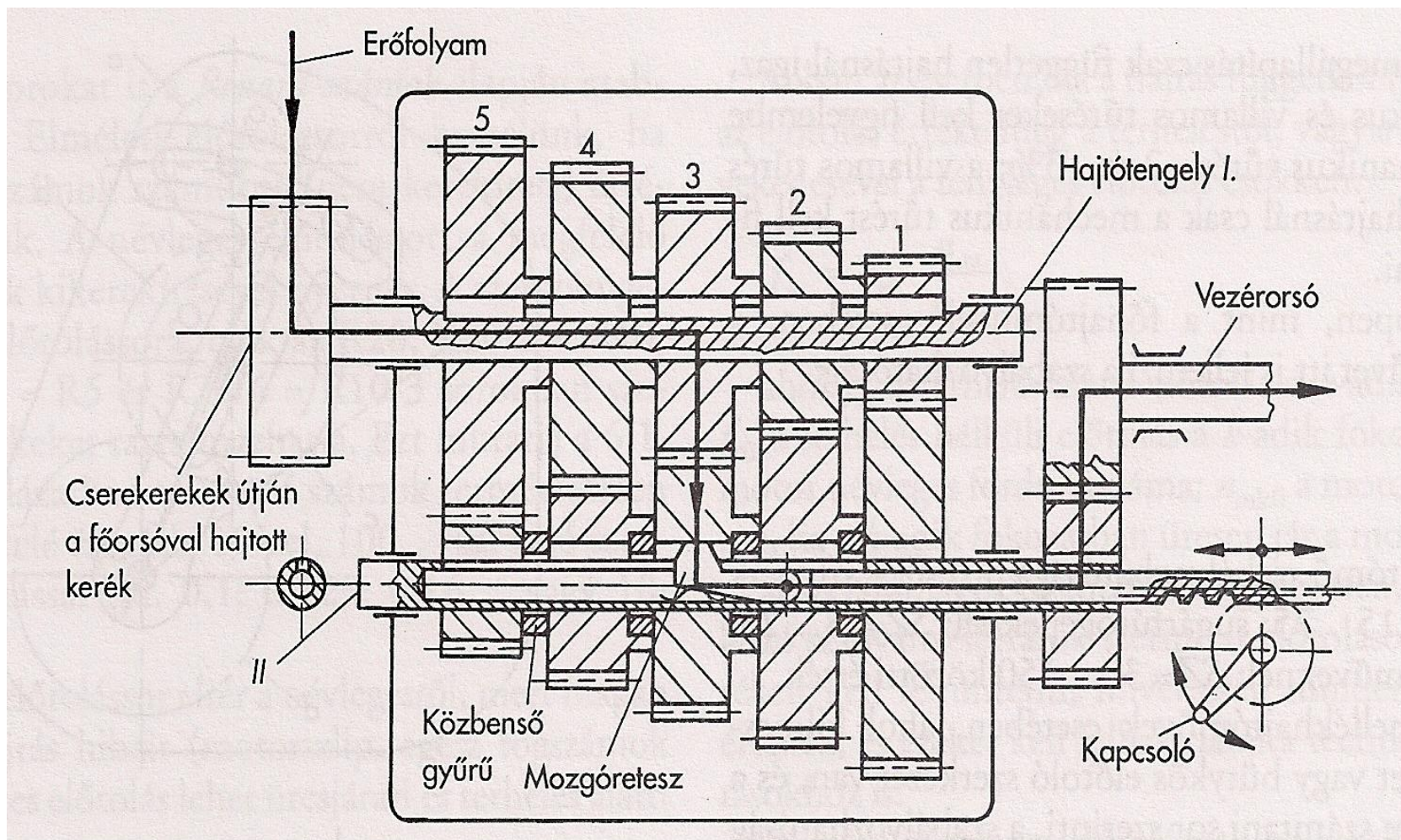
Vonóékes hajtómű egység

- egyszerű szerkezet
- kis helyigény
- állandó kapcsolódás miatt rossz hatásfok

Vonóékes hajtómű egység

Előnyei:

- kicsi a helyszükséglete és a fogaskerek kis hézaggal egymás mellett helyezhetők el
- Ferde fogazású kereket is lehet alkalmazni.
- Gyors, egyszerű váltás
- nem igényel szakmai ismereteket

Hátrányai:

- szerkezet minden fogaskereke egyidejűleg forog és ez fokozott mértékű kopást eredményez.
- vonóék gyengíti a tengelyt
- a fogaskereknek vékonyaknak kell lenniük, hogy több fogaskereket lehessen felszerelni egymás mellé.

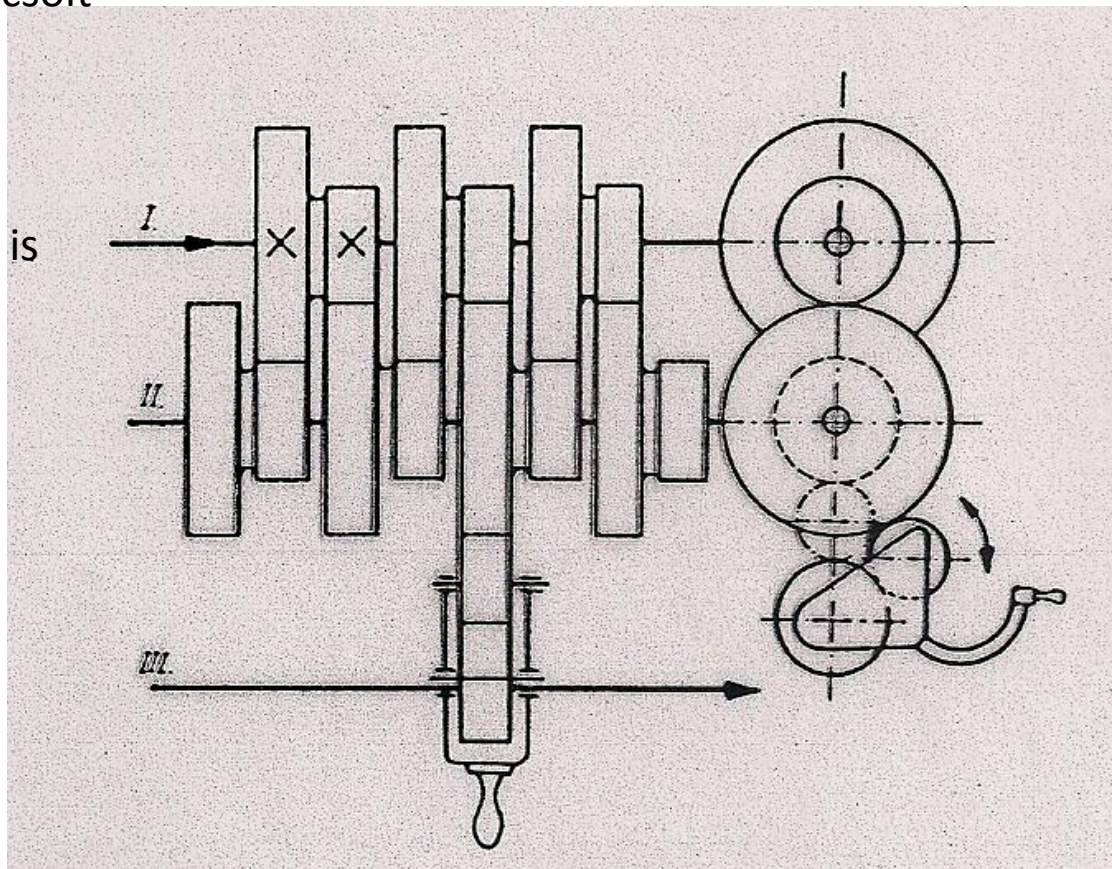
Ezek korlátozzák a teljesítmény átvitel nagyságát.

Beépítés:

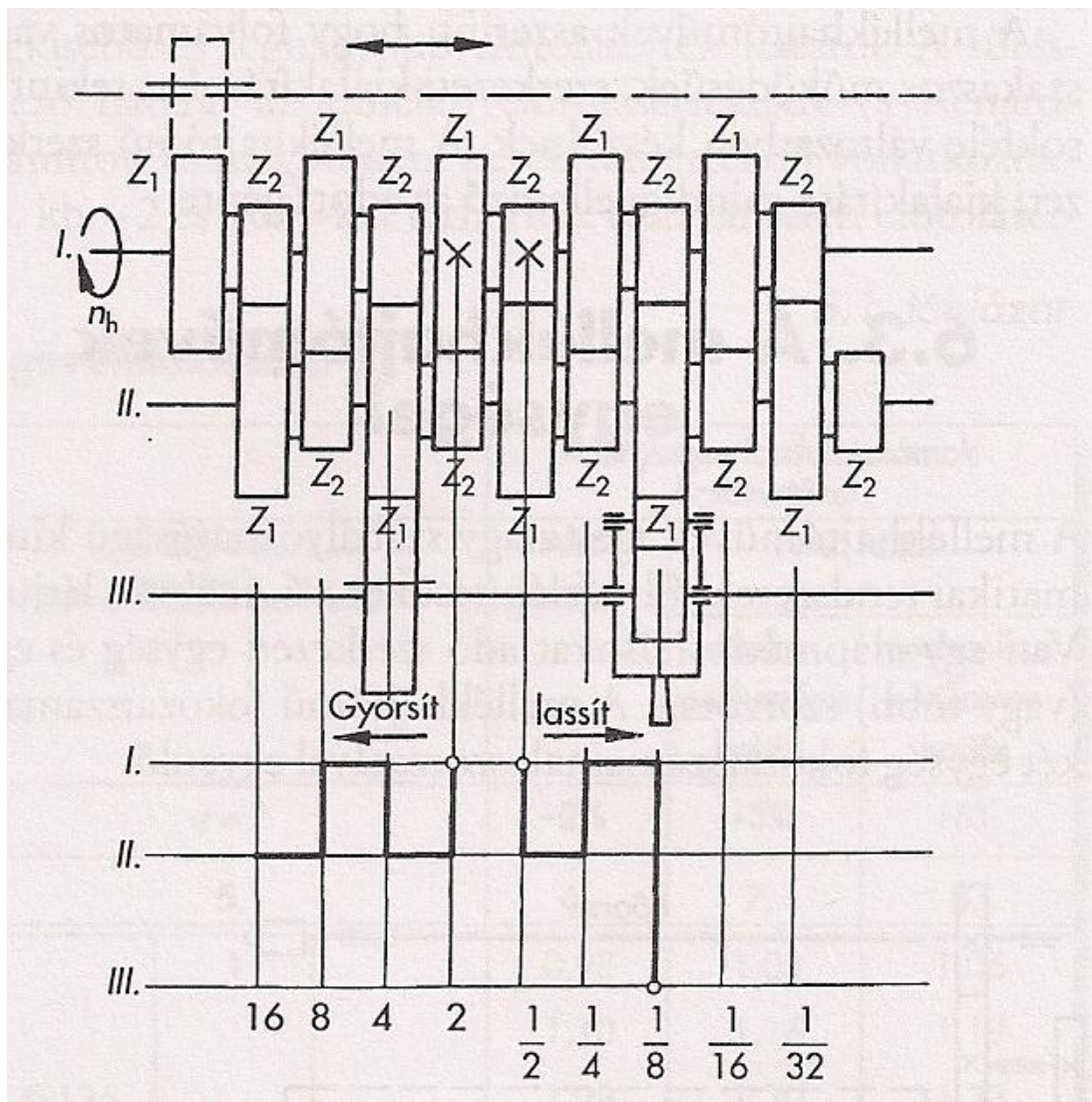
Előtoló szerkezetként, az egyetemes esztergákon gyakran szorzóműként

Meander-típusú mellékhajtómű

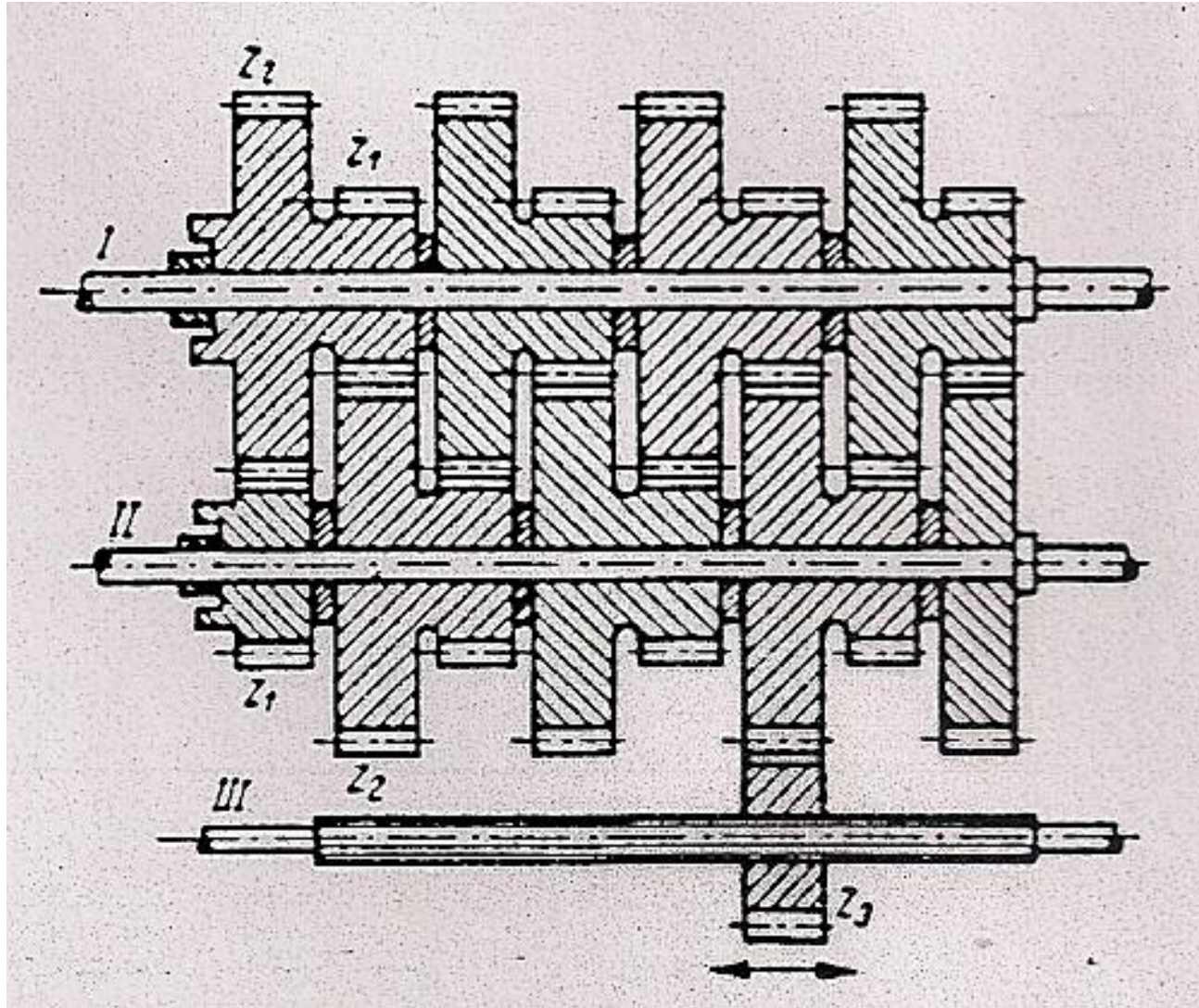
- Azonos hajtóviszonyú sorba kapcsolt fogaskerékpárok
- Hajtást a 3. tengelyen lévő csúszókerékkel vesszük le
- 1:2-es áttételek miatt felezőnek is nevezzük

Meander-típusú mellékajtómű

Meander-típusú mellékhajtómű

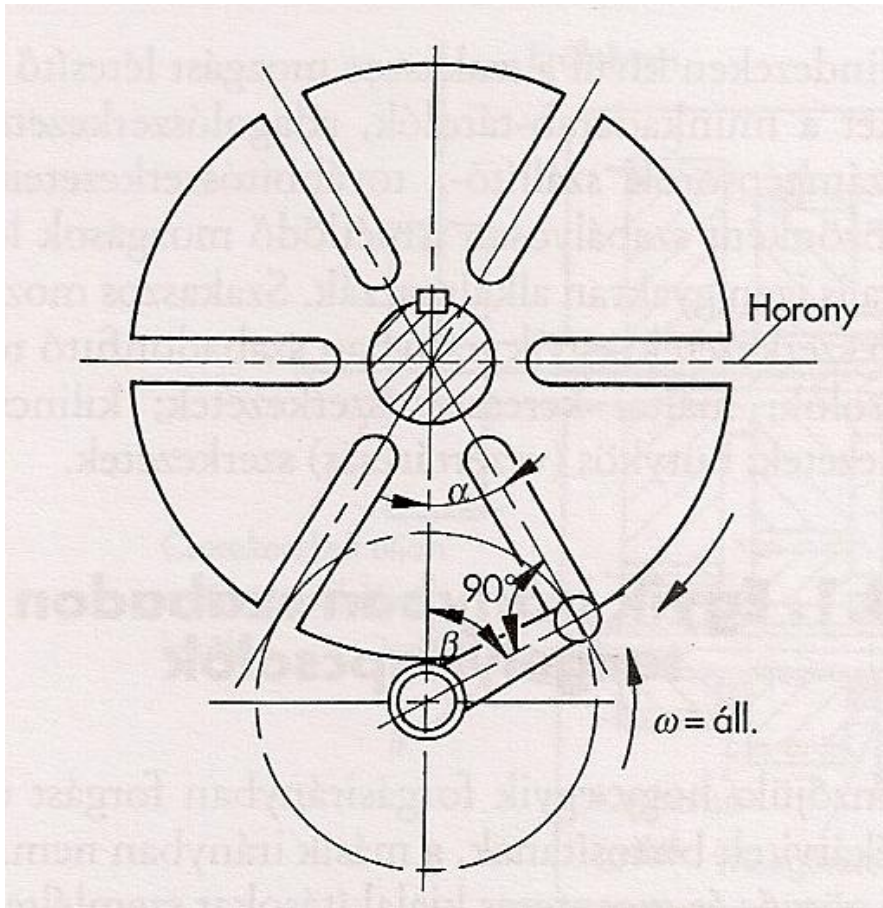

Mellékhajtóművek

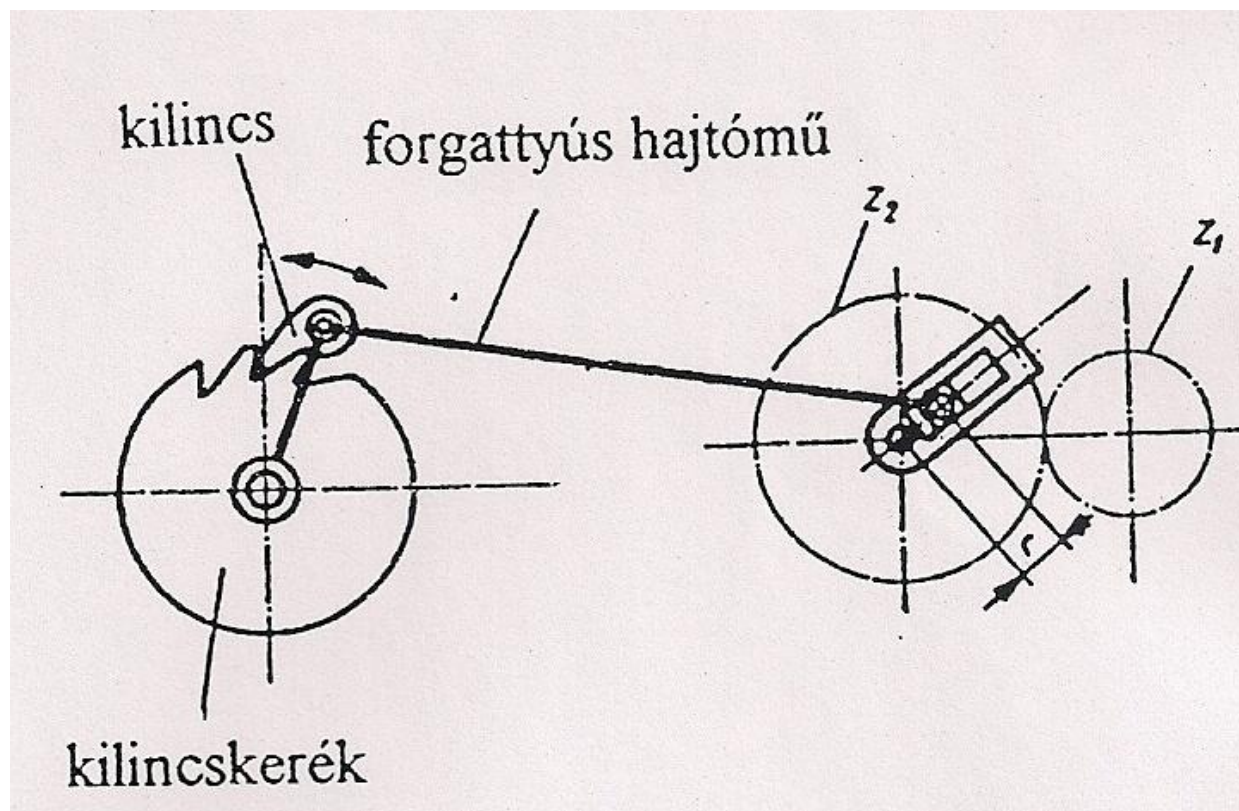
Szakaszos mozgású hajtóművek

Máltai szerkezet

- Folyamatos forgó mozgást átalakítja szakaszos forgó mozgássá
- hornyok száma max. 12
- alk: körasztalok, revolverfejek, automaták orsóina szakaszos mozgatására
- reteszelés

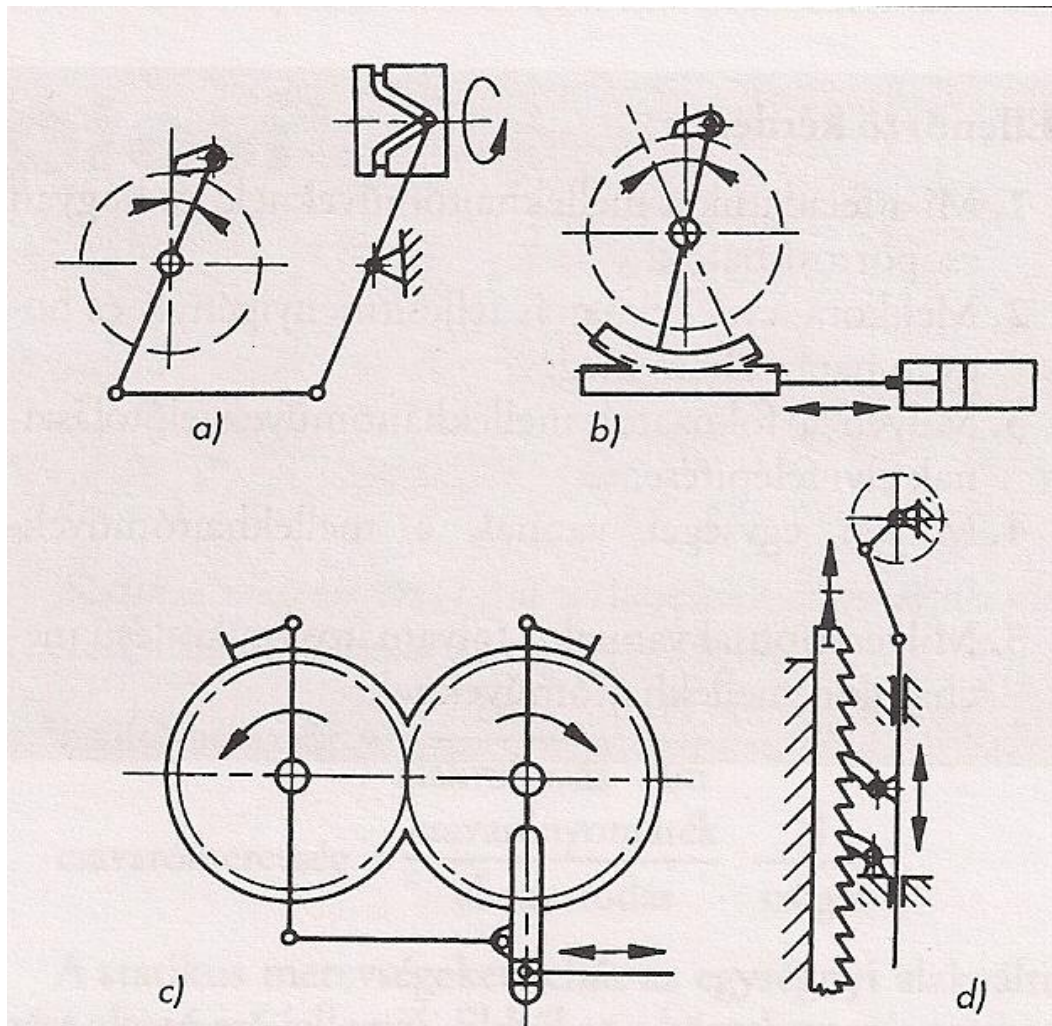
Kilicsműves szerkezet

- a kilincs váltakozó irányú lengő mozgást végez
- egyik irányban a kilingskerék fogába akad
- másik irányban a fogak oldalán lecsúszik

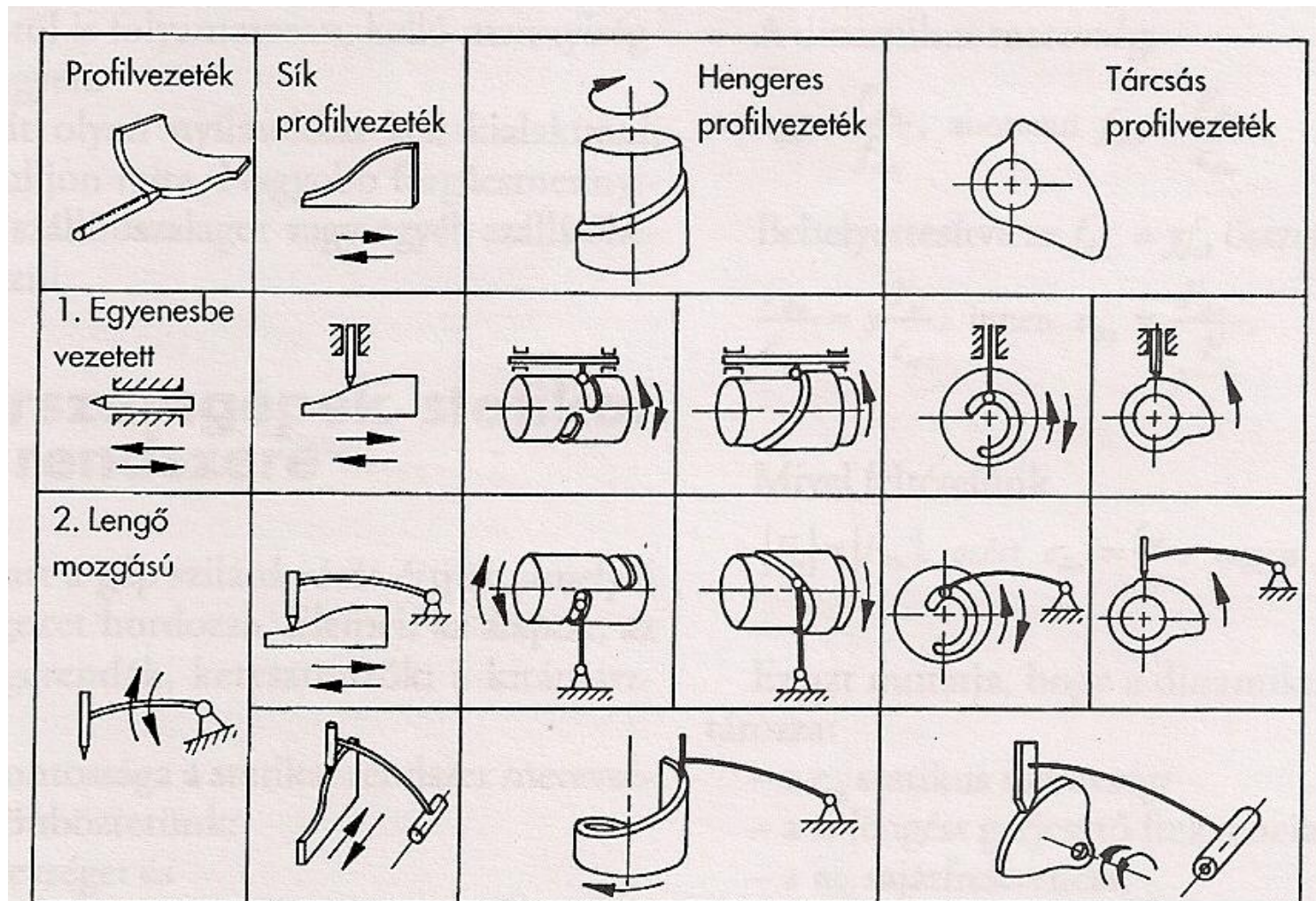
Alkalmazás: harántgyalu, vésőgépek, köszörűgépek kettőslöketenkénti előtolásához

Kilicsműves szerkezet

Bütykös szerkezetek

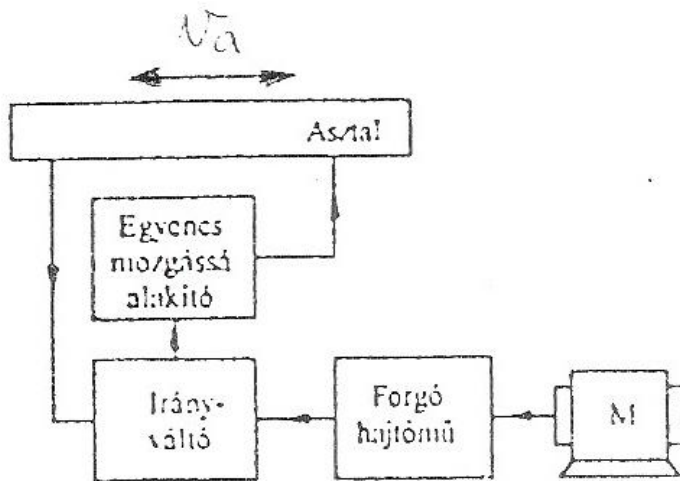
Szakaszos mozgást valósítanak meg

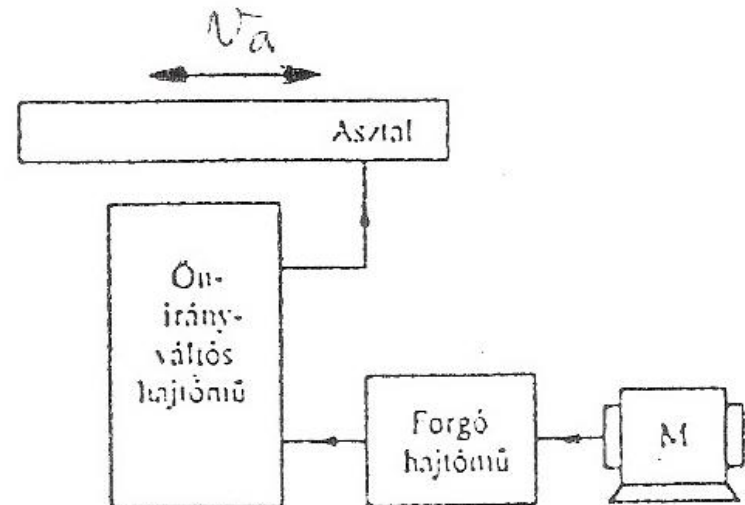

Egyenes mozgást biztosító hajtóművek

Egyenes mozgású hajtóművek csoportosítása

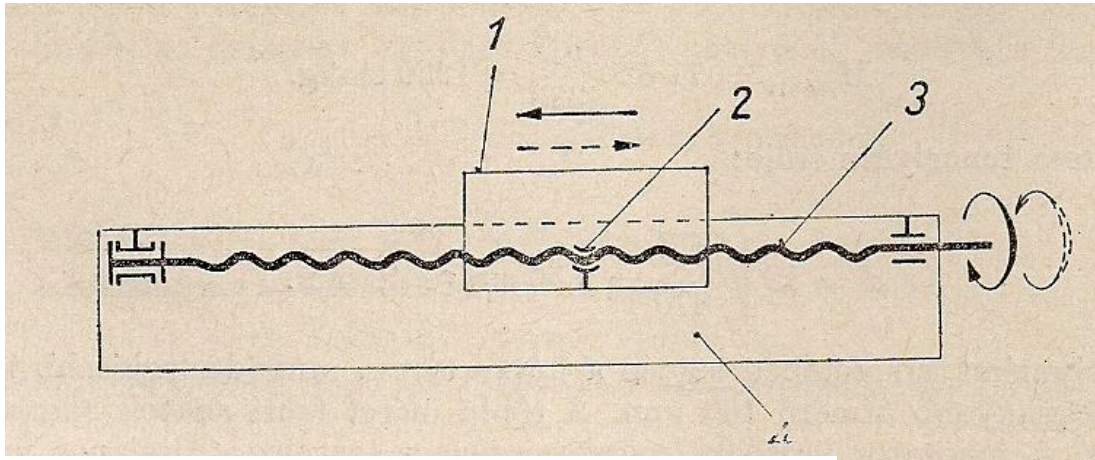
Külön irányváltós hajtómű

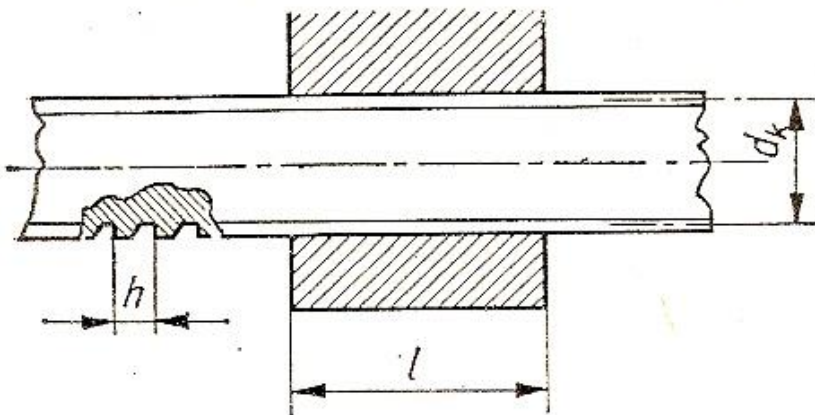
Önirányváltós hajtómű

Külön irányváltós hajtóműegységek

Csavarorsó-csavaranya elempár

- 1 – szán
- 2 – anya
- 3 – orsó
- 4 – géptest

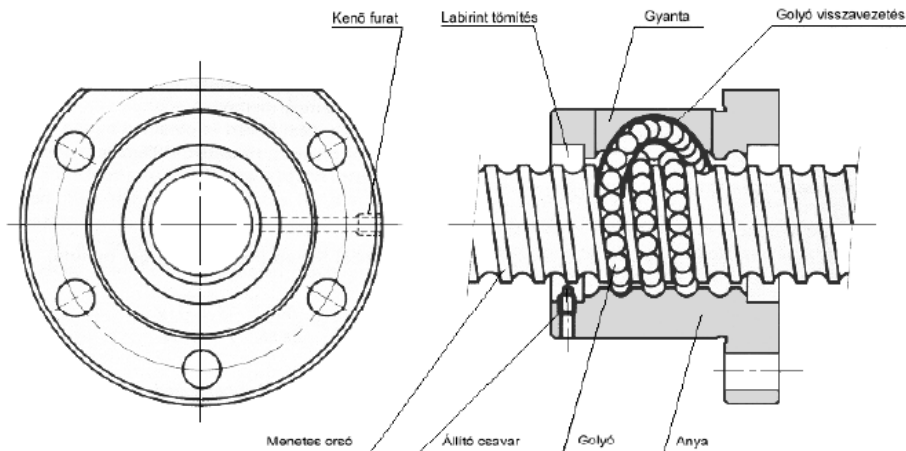
- a mozgás lassú és egyenletes
- pontosan vezérelhető a mozgás
- holtjáték
- surlódás – rossz hatásfok

Külön irányváltós hajtóműegységek

Orsó-anya elempár

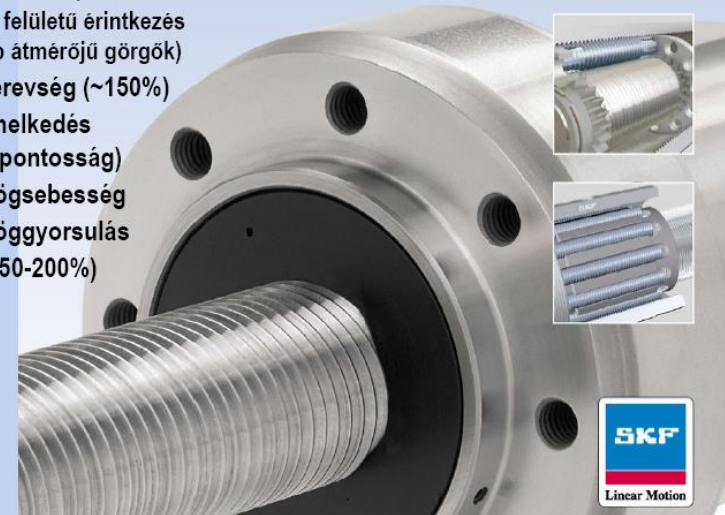
Gördülő orsók

Golyós orsó

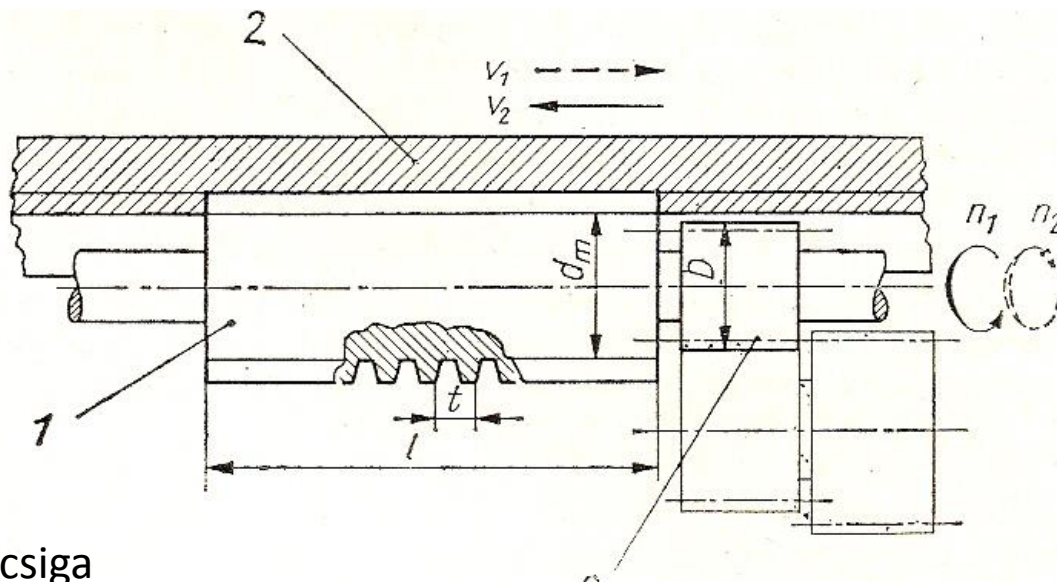
Görgős orsó

- ✓ Nagyobb terhelhetőség (~300%) (stat: 1000 t-ig; din: 200 t-ig)
 - több érintkezési pont
 - nagyobb felületű érintkezés (nagyobb átmérőjű görgők)
- ✓ Nagyobb merevség (~150%)
- ✓ Kis menetemelkedés (jobb poz. pontosság)
- ✓ Nagyobb szögsebesség
- ✓ Nagyobb szöggyorsulás
- ✓ Drágább (~150-200%)

Külön irányváltós hajtóműegységek

Csiga-menetes lécek elempár

1 – csiga

2 – menetes lécek

3 – hajtó fogaskerék

ahol:

v – a meneteskék sebessége [mm/min]

n – a csiga fordulatszáma [ford/min]

t – a csiga osztása tengelymetszetben [mm]

z – a csiga bekezdéseinek száma

$$v = n \cdot z \cdot t$$

Előny:

- üzeme és irányváltásuk sima, ütésmentes, pontos

- helyigénye kicsi

- az egyenes vonalú mozgás sebessége tág határok között választható

- az egyenes vonalú mozgás nagy lehet

Hátrány:

- Hajtó fogaskerék fejköre kisebb mint a csiga lábhengere

Külön irányváltós hajtóműegységek

Csiga-fogasléc elempár

Alk: hosszú, egyenletes, pontos elmozdulásoknál

A fogasléc sebessége:

$$v = nzt \cos \beta$$

n – a csiga fordulatszáma
[ford/min]

z – a csiga bekezdéseinek
száma

t – a csiga osztása [mm]

$$F_s = \mu F_n = \operatorname{tg} \rho \cdot F_n$$

F_R eredő erő a mozgás irányába essen, mert akkor nem ébred a mozgás irányára merőleges összetevő, ennek feltétele:

$$\beta = \rho \quad \operatorname{tg} \rho = \mu$$

ahol:

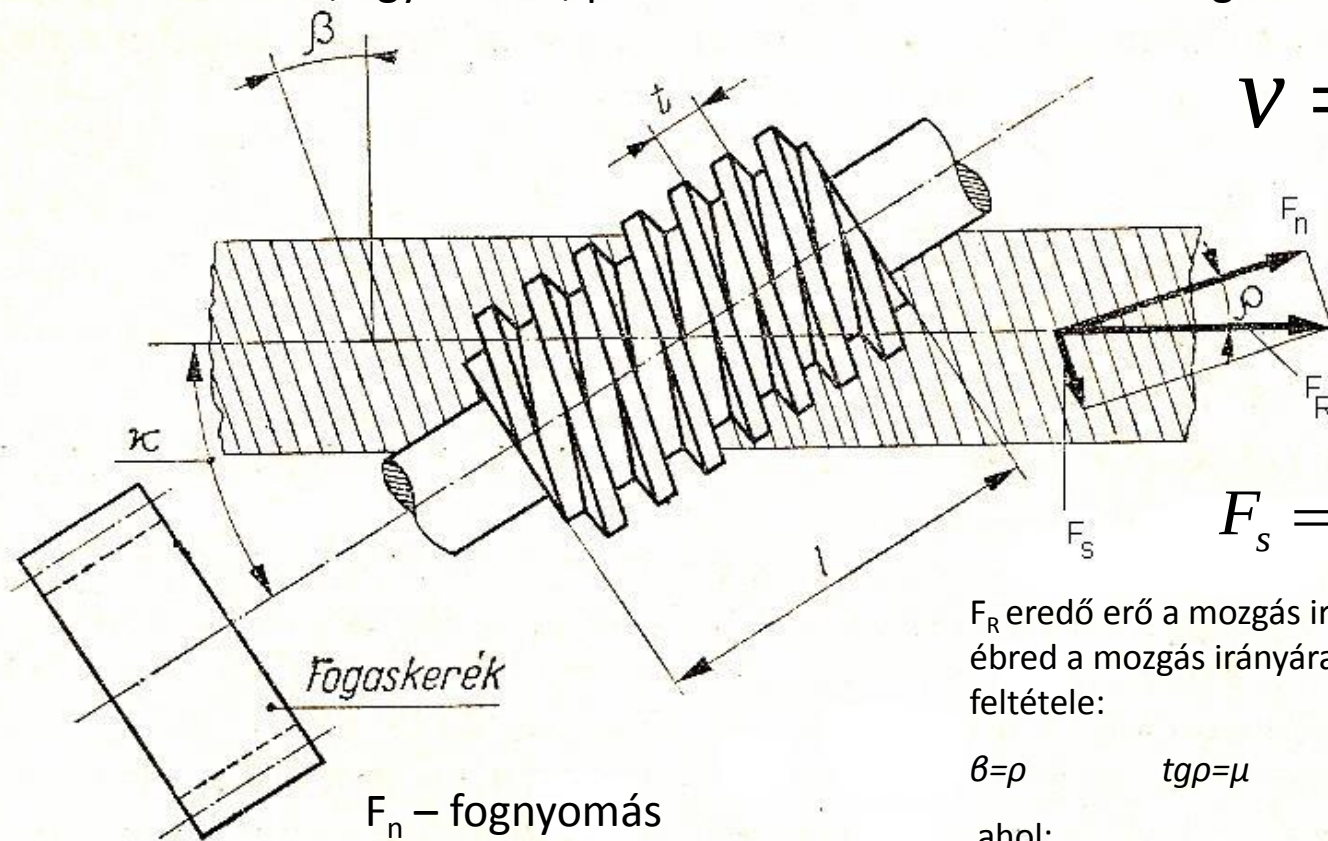
β a fogferdeségi szög

ρ a súrlódási szög

μ a súrlódási tényező

A csiga ajánlott hossza:

$$l > 7t$$

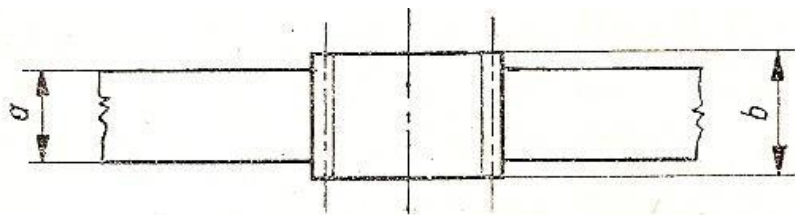
F_n – fognyomás

F_s – súrlódó erő

F_R – eredő erő

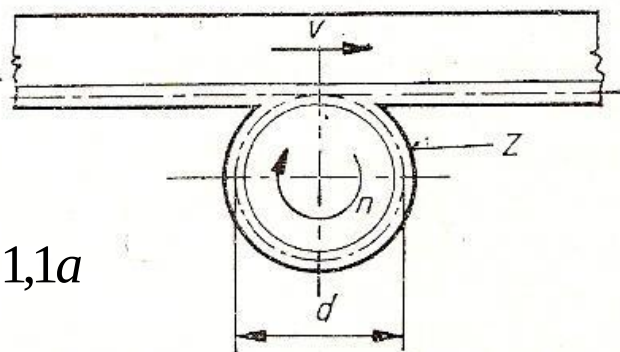
Külön irányváltós hajtóműegységek

Fogaskerék-fogasléc elempár

Előnyök:

- hatásfoka igen jó
- az egyenes vonalú mozgás sebessége nagy lehet
- kevés alkatrészből áll, gyártása egyszerű
- hosszú egyenes vonalú mozgás megvalósítható
- nem önzáró, a hajtó és hajtott elem felcserélhető

$$b \approx 1,1a$$

Hátrány:

- az elmozdulás és a megállás pontossága rosszabb mint a csiga-fogasléc kapcsolatnak (fog hézag)

A fogasléc sebessége [mm/min]

$$v = n \cdot d \cdot \pi$$

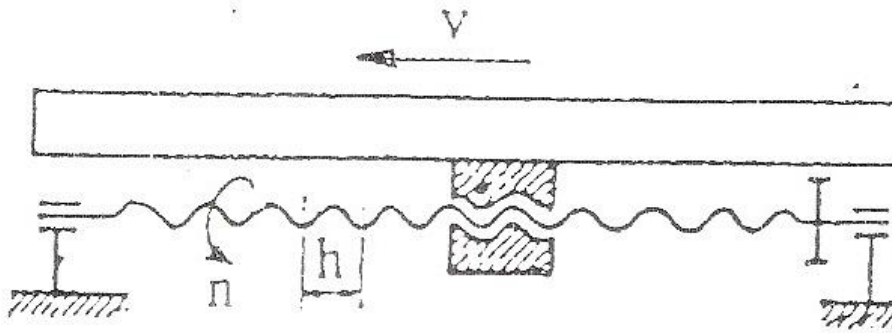
ahol:

n – a fogaskerék fordulatszáma [ford/min]

d – a fogaskerék osztóköre ($d=m \cdot z$) [mm]

Külön irányváltós hajtóműegységek

Irányváltók

A löket végén a hajtó elem forgásának irányát meg kell változtatni

Az irányváltás történhet:

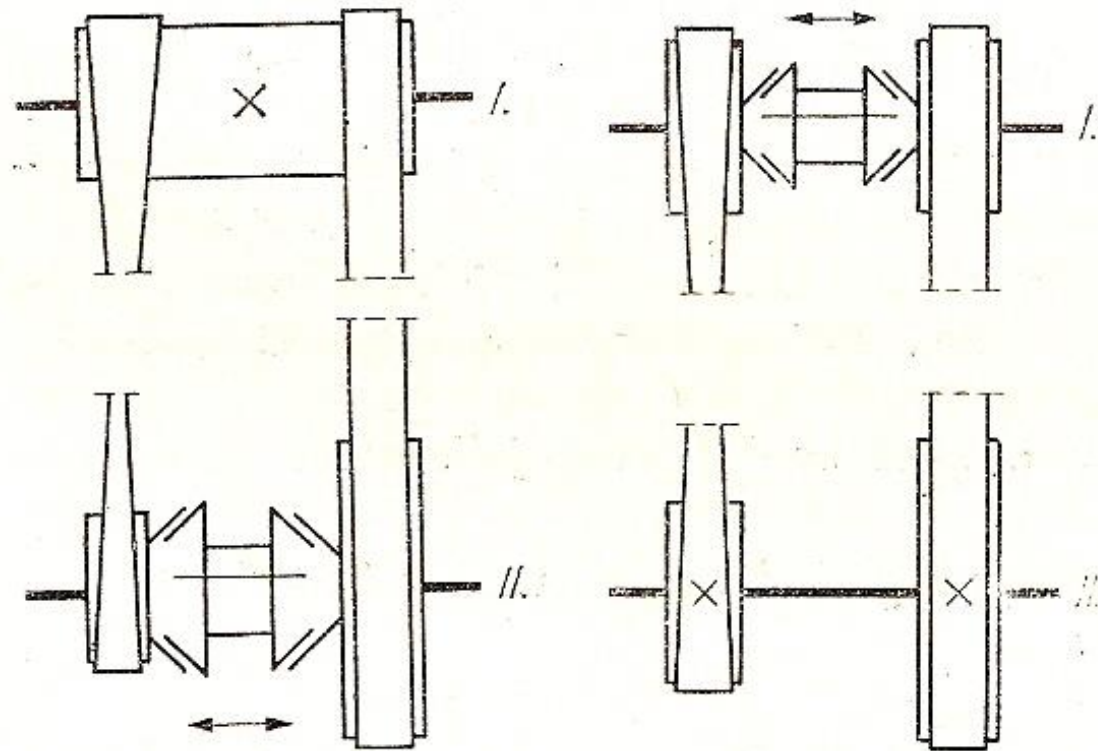
- mechanikus szerkezettel
- villamos úton
- hidraulikus hajtással

Külön irányváltós hajtóműegységek

Írányváltók

Mechanikus irányváltók

Írányváltó egyenes és kereszttezett szíjjal

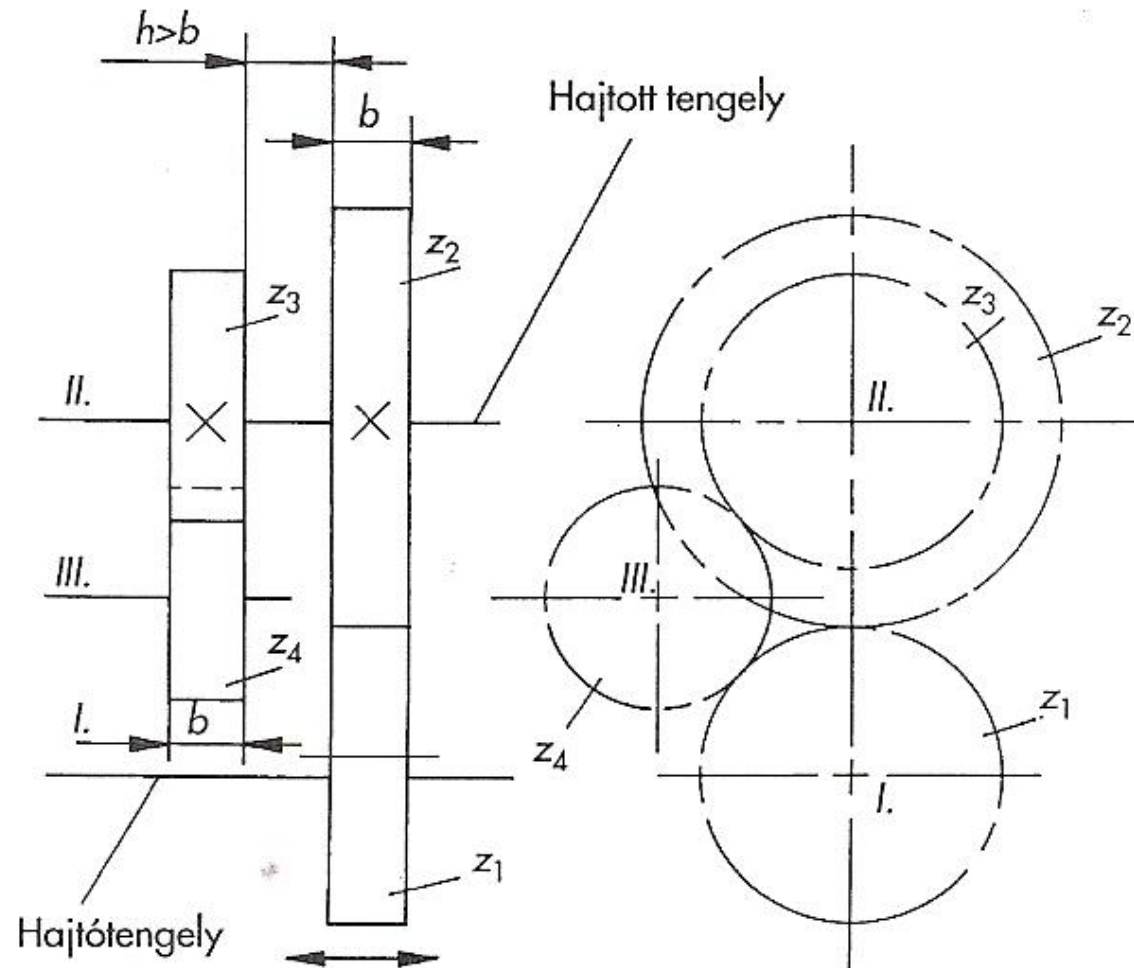
Külön irányváltós hajtóműegységek

Irányváltók

Mechanikus irányváltók

Tolókerekes irányváltó:

- z_1 kerék eltolása

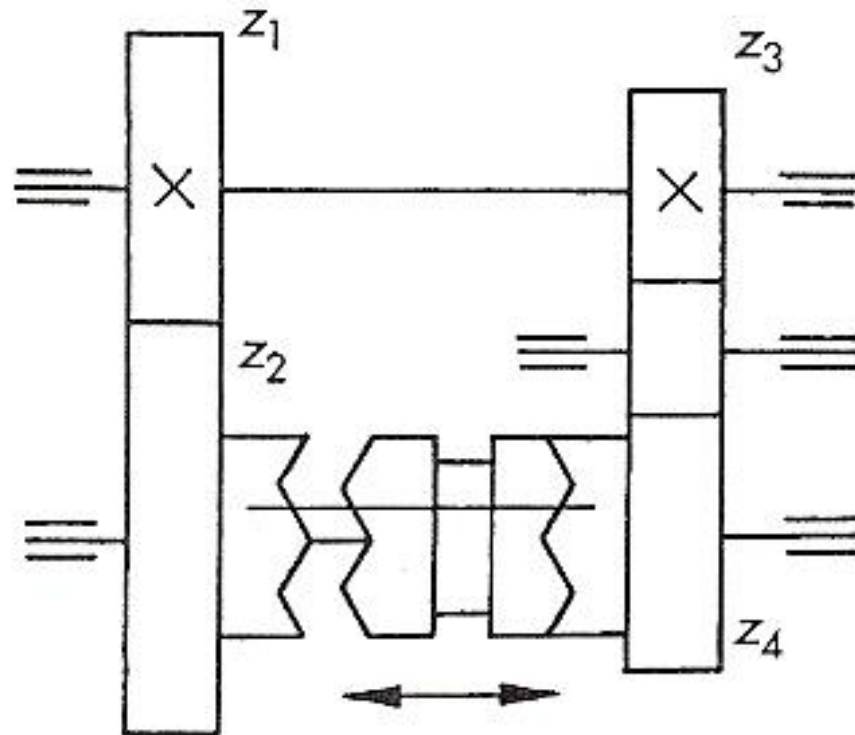

Külön irányváltós hajtóműegységek

Írányváltók

Mechanikus irányváltók

Tengelykapcsolós irányváltó
(körmös vagy súrlódó
tengelykapcsolóval)

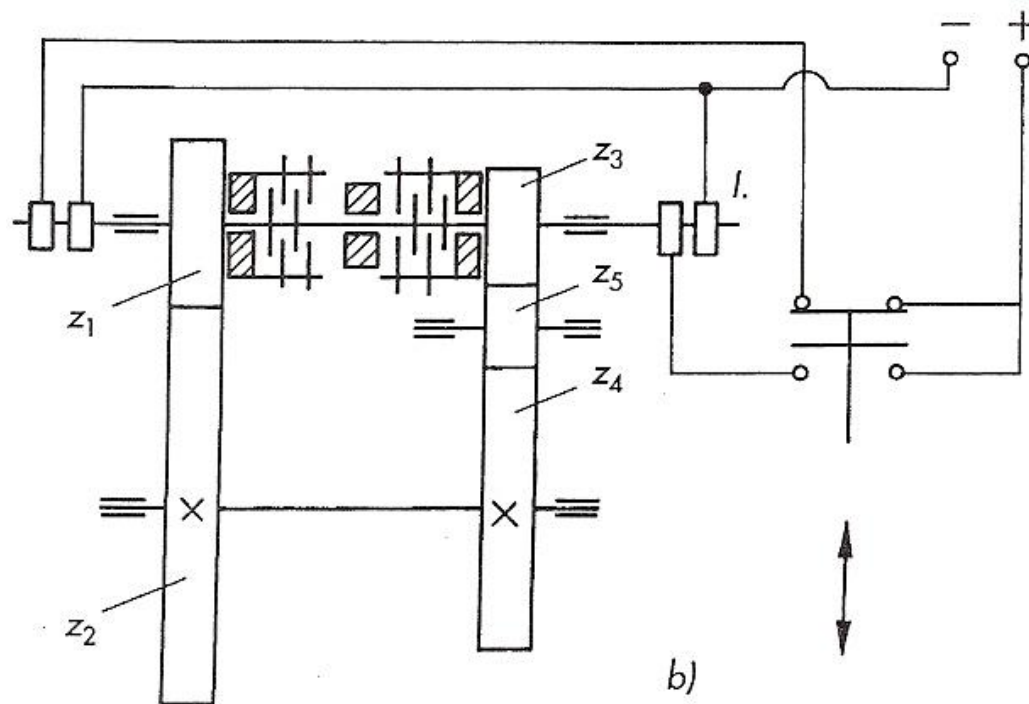

Külön irányváltós hajtóműegységek

Írányváltók

Mechanikus irányváltók

Írányváltó elektromágneses
tengelykapcsolóval

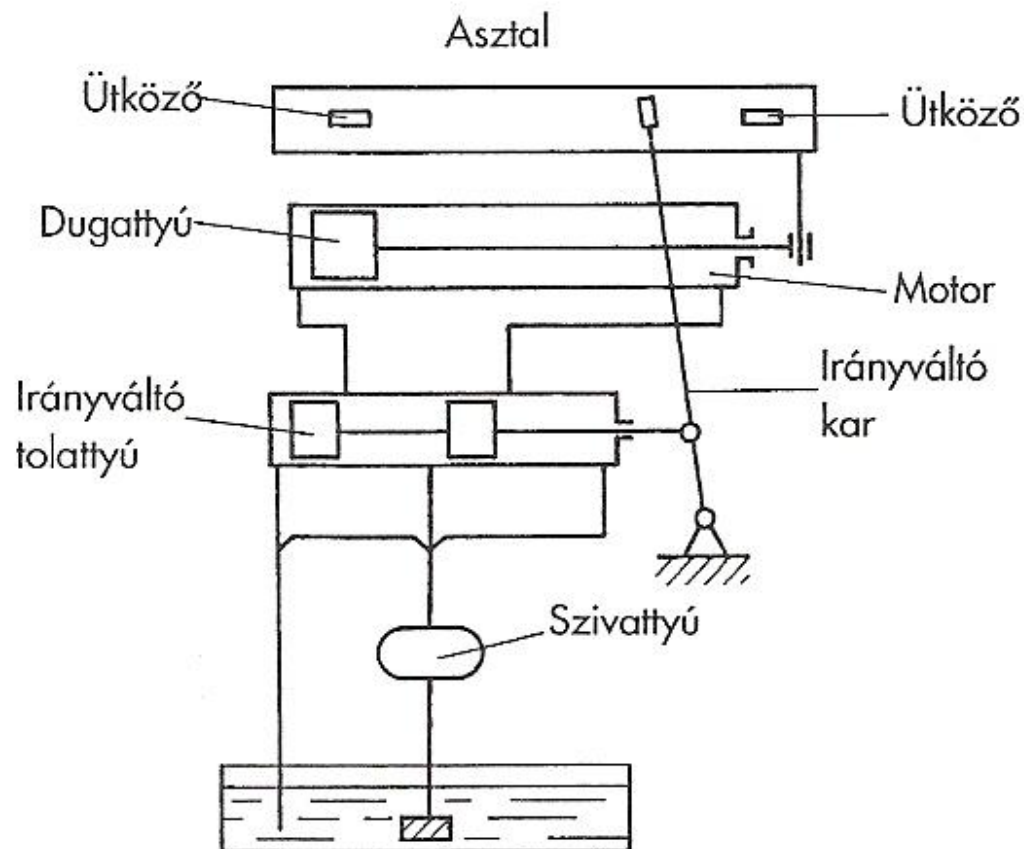

Külön irányváltós hajtóműegységek

Irányváltók

Hidraulikus irányváltás

Az asztal sebessége [mm/min]

$$v_a = \frac{10 \cdot Q}{A}$$

ahol:

Q – a munkahengerbe áramló folyadék mennyisége [l/min]

A – a dugattyú felülete [cm²]

Külön irányváltós hajtóműegységek

Irányváltók

Villamos irányváltók

Villamos irányváltásnál a motor forgásirányát kell megváltoztatni.

Háromfázisú **aszikronmotornál**, az állórész forgó mágneses mezejének forgásirányváltásával, **két fázis felcserélésével** történik.

Egyenáramú motornál, az áram irányát változtatjuk meg a **forgórész tekercsében** vagy a gerjesztő tekercsben, ami egyszerű **átkapcsolással** megoldható.

Forgattyús hajtómű

A lökethossz [m]:

$$s = 2r$$

Az „X” közepes sebessége [m/min]

$$v_{k\ddot{o}z} = 2sn = 4rn$$

A forgattyúcsap kerületi sebessége [m/sec]

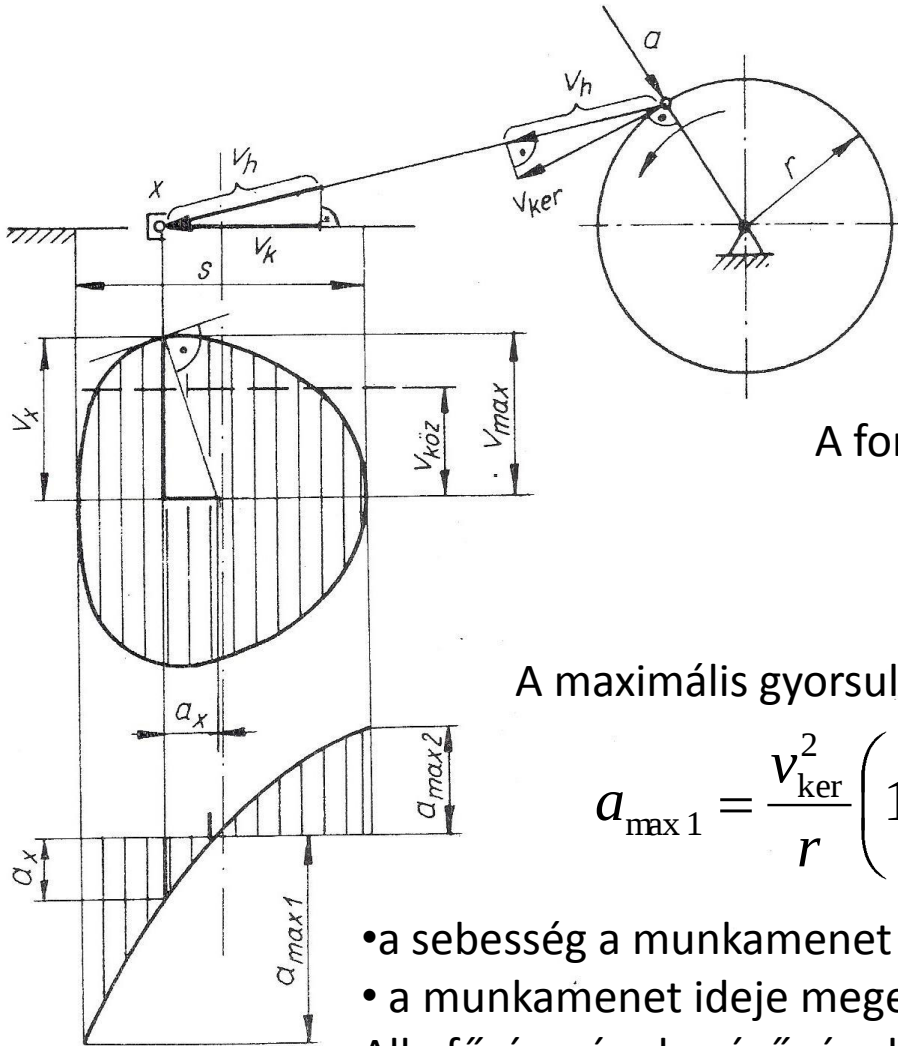
$$v_{\text{ker}} = \frac{2r\pi n}{60}$$

A maximális gyorsulások

$$a_{\max 1} = \frac{v_{\text{ker}}^2}{r} \left(1 + \frac{r}{l} \right) \quad a_{\max 2} = \frac{v_{\text{ker}}^2}{r} \left(1 - \frac{r}{l} \right)$$

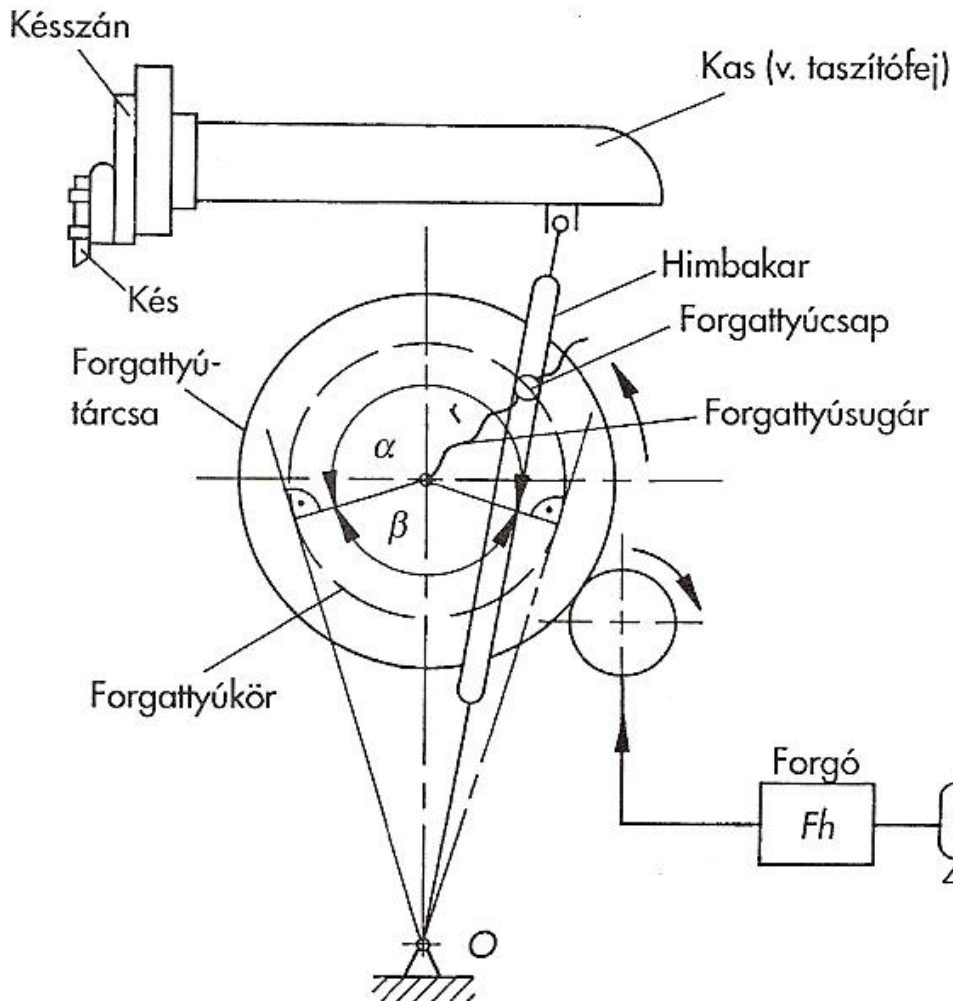
- a sebesség a munkamenet során nagy mértékben változik
- a munkamenet ideje megegyezik a hátramenet idejével

Alk: fűrészgépek, vésőgépek, sajtológépek, lemezollók

Önirányváltós hajtóművek

Lengőhimbás hajtómű

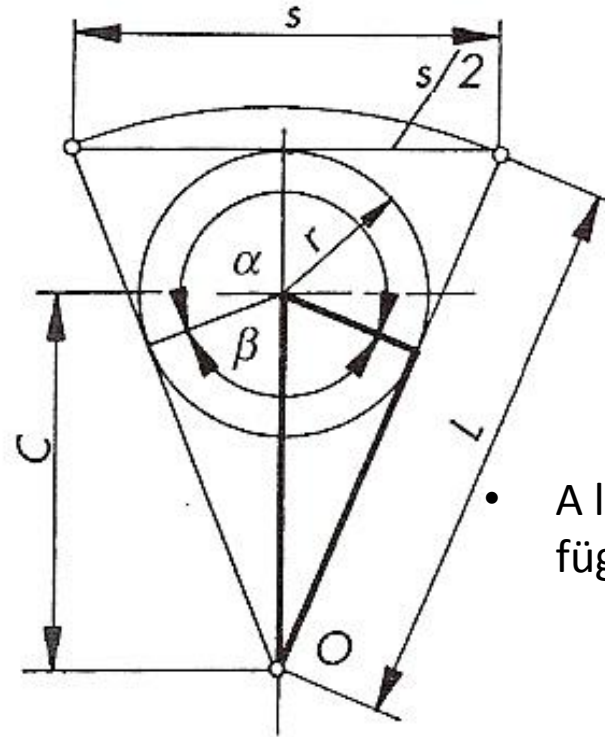

- Különbözik az üresjáratí és a munkameneti idő
- A munkameneti sebesség közel egyenletes
- A lökethossz a forgattyúcsap sugárirányú menetes orsón történő állításával valósul meg

Hátrány: nagyobb helyszükséglet,
bonyolult szerkezet

Önirányváltós hajtóművek

Lengőhimbás hajtómű

- A lökethossz csak a forgattyúsugártól függ. (L/C áll.)

A lökethossz: $r : C = \frac{s}{2} : L$ $r = \frac{C \cdot s}{2L}$ $s = 2r \cdot \frac{L}{C}$

Önirányváltós hajtóművek

Lengőhimbás hajtómű

Közepes munkameneti sebesség meghatározása

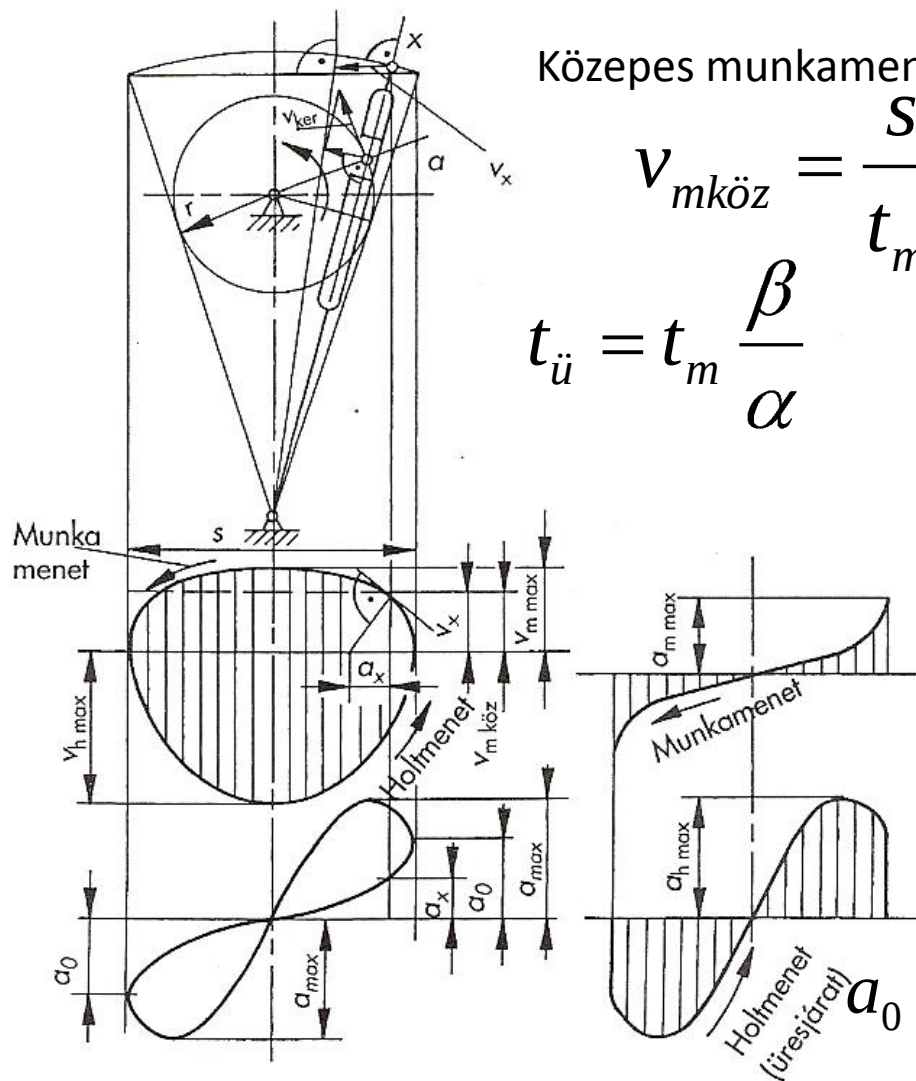
$$v_{mköz} = \frac{s}{t_m} \quad t_m : \alpha = t_{\ddot{u}} : \beta$$

$$t_{\ddot{u}} = t_m \frac{\beta}{\alpha} \quad T = t_m + t_{\ddot{u}} = t_m + t_m \frac{\beta}{\alpha} = t_m \left(1 + \frac{\beta}{\alpha} \right)$$

$$t_m = \frac{T}{\left(1 + \frac{\beta}{\alpha}\right)} \quad T = \frac{1}{n}$$

$$v_{mköz} = \frac{s}{t_m} = \frac{s}{\frac{T}{\left(1 + \frac{\beta}{\alpha}\right)}} = s \cdot n \left(1 + \frac{\beta}{\alpha}\right)$$

$$a_0 = \frac{v_{\text{ker}}^2}{r} \cdot \frac{L}{C}$$

Szerszámgépek

